પૂ૦ આગમોદ્ધારક-આચાર્યદેવ-શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મ૦ના અંતેવાસીશિષ્ય મુનિવરશ્રીગુણસાગરજી મ૦ની શુભપ્રેરણાથી

દ્રવ્ય-સહાયકોની નામાવલી

૨૫૧-૦૦ પ૦ પૂ૦ આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવશ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મ૦ ના શિષ્ય ઉપાધ્યાયજી શ્રીક્ષમાસાગરજી મ૦ ના પ્રશિષ્ય મુનિરાજશ્રી શશિપ્રભસાગરજીની શુભપ્રેરણાથી શીરપુરનિવાસી અમૃતલાલ દગડુ શાહ તરફથી જ્ઞાનભક્તિ નિમિત્તે ભેટ

૧૦૧-૦૦ અજીતનિવાસી (મારવાડ) સ્વ૦ પુનમચંદજી હંસરાજજી તથા તેમના ધર્મપત્ની સ્વ૦ છોગીબાઈના સ્મરણાર્થે શાહ બુધમલ ચંદ્રભાણ નંદરબારવાળા તરફથી જ્ઞાનભક્તિ નિમિત્તે ભેટ

૧૦૦-૦૦ શીરપુરનિવાસી કંકુચંદ હીરાચંદ તથા તેમના ધર્મપત્ની રૂક્ષ્મણીબેન તથા તેમના સુપુત્રો કીર્તિકુમાર, પ્રદ્યુમ્નકુમાર તરફથી જ્ઞાનભક્તિમાં ભેટ.

૫૧-૦૦ [illegible]નિવાસી મુદેચા કસ્તુરચંદજી સરૂપચંદજીના સ્મરણાર્થે તેમના સુપુત્ર નાથુલાલજી તથા પૌત્ર [illegible], ભરતકુમાર નરેન્દ્રકુમાર, [illegible]કુમાર તરફથી જ્ઞાનભક્તિ નિમિત્તે ભેટ

[illegible] શ્રી [illegible]સાગર-તીર્થોદ્ધારક [illegible] સા૦ શ્રી [illegible] વર્ધમાનતપની [illegible] શ્રી [illegible] મ૦ની [illegible]

તરૂણપ્રભાશ્રીજી મ૦ ની વર્ધમાનતપની ૨૬મી ઓળી, સા૦ મંજુલાશ્રીજી ની વર્ધમાનતપની ૫૧મી ઓળી, સા૦ ત્રિલોચનાશ્રીજીની વર્ધમાનતપની ૮૦મી ઓળી, સા૦ વારિષેણાશ્રીજી ની સળંગ વીસસ્થાનકની બે ઓળી, સા૦ વજ્રસેનાશ્રીજીની વીસસ્થાનકની ૧૫મી ઓળી, તથા સા૦ રત્નત્રયાશ્રીજીની વર્ધમાન તપની ૧૧મી ઓળી, સા૦ વિરતિધરાશ્રીજી સિદ્ધિ-તપ તથા નવપદજીની ઓળી, સા૦ મેરૂશીલાશ્રીને વર્ધમાનતપનો પાયો, તથા નવપદજીની ઓળી, સા૦ શાસનરસાશ્રીજી ને દોઢમાસીઆદિ તપશ્ચર્યા નિમિત્તે જ્ઞાનભક્તિમા ભેટ

*

પ્રકાશકીય-નિવેદન

અમારી આ "જૈન પુસ્તક-પ્રચારક સંસ્થા" પૂર્વાચાર્યોની અને પરમતારક ગુરૂદેવ શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજની કૃતિઓનુ પ્રકાશન કરે છે. અને ભવિષ્યમા પણ પૂર્વાચાર્યોની તથા પૂ૦ ગુરૂદેવશ્રીની તેમજ શાસનોપયોગી બીજી આધુનિક કૃતિઓનું પણ પ્રકાશન કરવા ભાવના રાખે છે. તે પૈકી પૂ૦ ગુરૂદેવશ્રીએ આપેલ અઠ્ઠાઈના વ્યાખ્યાન તે 'અષ્ટાહ્નિકા-માહાત્મ્ય' આગમોદ્ધારક સંગ્રહ ૨૪ મા ગ્રંથરત્ન તરીકે પૂ૦ ગુરૂદેવશ્રીના પ્રખર અનુરાગી મુનિરાજ શ્રીગુણસાગરજી મહારાજની પ્રેરણાથી પ્રસિદ્ધ થાય છે.

આ ગ્રંથના વિષયને સમજવા માટે વિષયાનુક્રમ અપાયેલ છે.

પૂ. મુનિ મહારાજશ્રી ગુણસાગરજી મહારાજશ્રીની પ્રેરણાથી આ તથા બીજી સંસ્થા દ્વારા અત્યાર સુધીમા નીચેના ગ્રંથો પ્રકાશિત થયા છે

સિદ્ધચક્ર-માહાત્મ્ય
સુધા-સાગર ભા-૧-૨
સાગર-સમાધાન ભા-૧-૨.
શ્રી નવ સ્મરણાનિ ગૌતમરાસશ્ચ.
સૂયગડાંગ સૂત્ર (વ્યાખ્યાન.)
પર્વ-દેશના
ઉપાંગ પ્રકીર્ણક વિષયાનુક્રમાદિ
સ્થાનાંગ-સૂત્ર.
(વ્યાખ્યાન સંગ્રહ ભા-૧)
ષોડશક પ્રકરણ.
(વ્યાખ્યાન સંગ્રહ ભા. ૧)
આગમીયસૂક્તાવલ્યાદિ
લઘુનયનામદીપ અને
લઘુસિદ્ધપ્રભા-વ્યાકરણ
પ્રશમરતિ અને સભ્યપદ્ધતિકા
(વ્યાખ્યાન સંગ્રહ)
નવપદ-માહાત્મ્ય.

આચારાંગ સૂત્ર.
(અ૦ ૪ વ્યા૦ સંગ્રહ ભા. ૧)
આરાધનામાર્ગ (ગુજરાતી ભાવાર્થ)
શ્રી તીર્થંકરપદવી-સોપાન
(વીસસ્થાનકના વ્યાખ્યાનો)
આગમોદ્ધારકશ્રીની અમોઘ-દેશના વ્યાખ્યાન
આગમોદ્ધારકશ્રીની અમૃત-વાણી વ્યાખ્યાન
આગમોદ્ધારકશ્રીની અમૃત-દેશના વ્યાખ્યાન
નવપદ-માહાત્મ્ય.
આગમોદ્ધારક-લેખસંગ્રહ.
પર્વ માહાત્મ્ય (પર્વોના વ્યાખ્યાનો)
તપ અને ઉદ્યાપન

ઉપદેશ રત્નાકર. (મૂળ ભવાર્થ)
શ્રી પ્રજ્ઞાપના વ્યાખ્યા (હારિભદ્રીય)
તાત્વિક-પ્રશ્નોત્તર

આનંદ-સુધાસિન્ધુ ભા-૨
તાત્વિક-પ્રશ્નોત્તર (સંસ્કૃત)
આરાધનામાર્ગ ભા-૧ (સ. ભાવાર્થ)

આ પુસ્તકનું સંશોધનાદિ કાર્ય પૂ૦ આગમોદ્ધારક આચાર્યશ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના અનન્ય-પટ્ટધર શ્રી સમેતશિખરજી મહાતીર્થમાં, તથા રાજગૃહી મહાતીર્થમાં અને મૂળી તથા કપડવંજમાં અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર તથા તીર્થંકર ભગવંતોની કલ્યાણક ભૂમિઓની તીર્થયાત્રા કરીને બંગાલ, બિહાર. ઉત્તરપ્રદેશ, મધ્યપ્રદેશ, ખાનદેશ મહારાષ્ટ્ર, સૌરાષ્ટ્ર, આદિ પ્રદેશોમાં વિચરીને ઘણા જ વર્ષે પાલીતાણા શહેરમાં પધારી ત્યાં શ્રી વર્ધમાન જૈન આગમમંદિર સંસ્થાની વિશાળ જગ્યામાં બંધાયેલ ગુરૂમંદિરમાં પૂ૦ આગમોદ્ધારકશ્રીની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર, પૂર્વાચાર્યોના તથા પૂ૦ આગમોદ્ધારકશ્રીના ગ્રંથોના અર્થાનુસંપાદન કરનાર વર્તમાનશ્રુતના જ્ઞાતા, વિદ્યાવ્યાસંગી, જ્ઞાનરસ-પ્રતિબોધક શાંતમૂર્તિ ગચ્છાધિપતિ આચાર્યભગવાન્ શ્રીમાણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના પરમવિનયી શિષ્યરત્ન રત્નત્રયના ગણીવર્ય શ્રીલાભસાગરજી મહારાજે કરેલ છે તથા આ પુસ્તક પ્રકાશનમાં સહાયભૂત થનાર મુનિશ્રી [illegible]સાગરજી મ૦ મુનિશ્રી [illegible]સાગરજી મ૦ મુનિશ્રી પૂર્ણોદયસાગરજી મ૦ મુનિશ્રી [illegible]સાગરજી મ૦ ના અમો ઋણી છીએ તથા બાલમુનિ [illegible]ના વાચન-મનન દ્વારા બધુ જીવો આરાધના કરી મોક્ષ અભ્યર્થના [illegible] ૨૦૨૮ [illegible] ૧૦ [illegible]

લિ૦
ઝવેરી પાનાચંદ માણેકચંદ
ઝવેરી શા નગીનદાસ છગનભાઈ

અવતરણ

પરમતારક ગુરૂદેવશ્રી આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવેશ શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીએ પર્યુષણના પ્રથમ ત્રણ દિવસના આપેલા વ્યાખ્યાનો 'અષ્ટાહ્નિકા-માહાત્મ્ય' તરીકે આ પુસ્તકમા પ્રસિદ્ધ થાય છે. પુસ્તક તથા તેના લેખકના અંગેનો પરિચય ચાલુ સમયમા આપવાની પ્રથા છે.

પરમ પૂજ્ય ગુરૂદેવ શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના નામ તેમજ તેઓશ્રીના શાસનપ્રભાવક કાર્યોથી જૈનજગત્ સુપરિચિત છે. જૈનેતર વિદ્વાનો પણ એમના જ્ઞાનની મુક્ત કંઠે પ્રશંસા કરે છે 'આગમોના ઉદ્ધારનુ' ભગીરથ કાર્ય એમણે વર્ષો સુધી પૂરેપૂરી જહેમત લઇને સારી રીતે પાર ઉતાર્યું.

અદ્‌ભૂત સ્મરણશક્તિ અને વક્તૃત્વશક્તિ-દ્રવ્યાનુયોગનુ સરળ અને સચોટ નિરૂપણ કરતાં એમના વ્યાખ્યાનોમા વિવિધ કિસ્સા-કહાણીઓને સમુચિત સ્થાન અપાયેલુ હોવાથી તેમજ જાતે પ્રશ્નો ઉઠાવી તેના ઉત્તરો મનમોહક-શૈલીમા આપવાની પદ્ધતિનો અમલ કરાયાથી શ્રોતાજનો અનેરો આનંદ મેળવે છે. એમના વ્યાખ્યાનો લિપિબદ્ધ કરાયા છે, અને હવે તેનુ પ્રકાશન પણ થઇ રહ્યુ છે તેથી જે જિજ્ઞાસુઓ એમના રૂબરૂ પરિચયમા આવી શક્યા નથી કે આવી શકતા નથી તેવાઓને પણ એમનાં જ્ઞાનનો લાભ મળી શકે છે. એમની વક્તૃત્વશક્તિ ભલભલાને હેરત પમાડનારી છે. એમની સ્મરણશક્તિ અદ્‌ભૂત હતી સંસ્કૃત અર્ધમાગધી, પ્રાકૃત, હિન્દી તેમજ ગુજરાતી ભાષા ઉપરનો તેમનો કાબુ અજોડ છે એ બધી ભાષાઓના વ્યાકરણમા તેઓ પારંગત હતા

આજે શ્રી જૈનસંઘમા જે અનેક આચાર્યો, ઉપાધ્યાયો તેમજ સાધુ મહારાજાઓ મોજુદ છે તે સર્વેમા આગમોના જ્ઞાનની બાબતમા આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવ શ્રીઆનંદસાગરસૂરિજીનુ નામ મોખરે આવે છે. વર્તમાન જૈનજગત્ ઉપર એમનો ઉપકાર અદ્વિતીય છે. એમના હાથે દીક્ષિત થયેલાની સંખ્યા તેમજ એમના સમુદાયના મુનિરાજોની તેમજ આજ્ઞાવર્તી સાધ્વીજીઓની સંખ્યા ઘણી વિશાલ છે.

આગમો અને જિનાલયો—આગમો શિલારૂઢ કરી એમને ક્યાં સુરક્ષિત રાખવા એ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતાં ખૂબ ખૂબ મનોમંથનનાં પરિણામે પૂ૦ ગુરૂદેવશ્રીનાં હૃદયમા નિશ્ચય થયો કે **શ્રી સિદ્ધગિરિજીની** શીતલ છાયામાં ભવ્ય જિનાલય ઉભું કરી તેમાં આ શિલારૂઢ આગમો દીવાલો ઉપર ચોંટાડાય તો આગમો સલામત રહે અને શ્રી સિદ્ધગિરિજીની યાત્રાએ આવનારા મુમુક્ષુઓ એનાં દર્શન કરી પાવન થાય. આ નિશ્ચયના પરિણામે પાલીતાણામા **'શ્રી વર્ધમાન જૈનાગમમંદિર'** ની રચના વિક્રમ સં. ૧૯૯૪મા શરૂ થઈ અને વિ સં. ૧૯૯૯ ના મહા વદી ૫ ના દિવસે એ મંદિરમા મૂલનાયક ભગવાન્ **શ્રી ઋષભદેવાદિ** મનોહર જિનબિંબોની પ્રતિષ્ઠા થઈ તે પછી તાપીનદીને તટે આવેલા **સુરત** શહેરના મધ્ય ભાગ રૂપ ગોપીપુરામા ઉપસાવેલા અક્ષરો વડે અંકિત કરાવેલાં તામ્રપત્રોમાં જૈન આગમો બિરાજીત કરવા માટે **શ્રી આગમોદ્ધારક-સંસ્થા દ્વારા 'શ્રી વર્ધમાન જૈન તામ્રપત્ર–આગમમંદિર'** બંધાવવામાં આવ્યુ છે. અને તેમા પ્રગટ પ્રભાવી ભગવાન્ **શ્રી મહાવીરસ્વામીજી** આદિ નયનમનોહારી જિનબિંબોની પ્રતિષ્ઠા વિ૦ સં૦ ૨૦૦૪ના મહા સુદ ૩ ને શુક્રવારના રોજ થઈ આ પ્રસંગોના પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવો દરમ્યાન ભારતભરના આગેવાન જૈન–નરનારીઓએ પાલીતાણા તેમજ સુરત પધારી શોભામાં વૃદ્ધિ કરી હતી. અને એમા ભાગ લેનાર સૌ કોઈને જીવનમા કદી ન ભૂલાય તેવા આનંદનો અનુભવ થયો હતો. મહાન્ પુણ્યોદયે જ આવા કલ્યાણકારી પ્રસંગોમા ભાગ લેવાનુ સદ્ભાગ્ય મુમુક્ષુઓને પ્રાપ્ત થાય છે પ૦ પૂ૦ આચાર્ય દેવેશ **શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી** મહારાજે રચેલા સંસ્કૃત પ્રાકૃત ગ્રંથોમાંથી પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંત શ્રી ગચ્છાધિપતિ **માણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી** મહારાજે નીચે જણાવેલ ગ્રંથોનુ સંપાદન કાર્ય કર્યું છે અને હજી પણ [illegible] તથા પૂ૦ ગુરુદેવશ્રીના ગ્રંથોનુ સંપાદન કાર્ય ચાલુ જ છે.

*

આગમોદ્ધારક-કૃતિસન્દોહ

વિભાગ-૧

(૧) તાત્ત્વિક-વિમર્શ
(૨) પર્યંતકલ્પવાચનમ્
(૩) અધિગમસમ્યક્ત્વમ્
(૪) પર્યુષણાપરાવૃત્તિ
(૫) અવ્યવહારરાશિ
(૬) સંહનનમ્
(૭) ક્ષાયોપશમિકભાવ
(૮) અર્હચ્છતકમ્
(૯) ઉદ્યમપંચાશિકા
(૧૦) ક્રિયાદ્વાત્રિંશિકા
(૧૧) અનુકંપપંચાશિકા
(૧૨) ક્ષમાવિંશતિકા
(૧૩) અહિંસાવિચાર
(૧૪) આચેલક્યમ્
(૧૫) ઉપકારવિચાર
(૧૬) મિથ્યાત્વવિચાર
(૧૭) ઉત્સૂત્રભાષણવિમર્શ
(૧૮) જ્ઞાનપંચવિંશતિકા
(૧૯) ઈર્યાપથિકા-નિર્ણય
(૨૦) સામાયિકેર્યાસ્થાન-નિર્ણય.
(૨૧) ઈર્યાપથપરિશિષ્ટમ્
(૨૨) શ્રુતશીલચતુર્ભંગી
(૨૩) ચૈત્યદ્રવ્યોત્સર્પણમ્
(૨૪) દેવાયભંજકશિક્ષા
(૨૫) ઉત્સર્પશબ્દાર્થવિચારઃ
(૨૬) દેવનિર્યાણમાર્ગઃ
(૨૭) અચિત્તાહારદ્વાત્રિંશિકા
(૨૮) પૌષધપરામર્શ.
(૨૯) પૌષધપરામર્શ
(૩૦) શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીરઃ
(૩૧) શ્રીવીરવિવાહવિચાર
(૩૨) સલ્લક્ષણાનિ
(૩૩) પર્યુષણાપ્રભા
(૩૪) ઈર્યાદ્યાપંચાશિકા
(૩૫) જયસોમસિક્ખા
(૩૬) દુષ્પ્રતિકારવિચારઃ
(૩૭) શ્રમણધર્મસહસ્ત્રી
(૩૮) સિદ્ધગિરિસ્તવ

વિભાગ-૨

(૧) મંગલાદિ વિચાર
(૨) નયવિચાર
(૩) નયષોડશિકા
(૪) નિક્ષેપશતકમ્

સુરતના ગુરુમંદિરના અપૂર્વદશ્યો અને ભવ્ય-પ્રતિમા

શ્રીઆગમોદ્ધારક-ગુરુમંદિર

આ મંદિર આગમોદ્ધારક આચાર્ય **શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી** મ૦ના સ્મરણચિહ્નરૂપે બંધાવવામાં આવ્યું છે.

પરમ પૂજ્ય આગમોદ્ધારક આચાર્યદેવેશ શ્રી આનન્દસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ વિ૦ સં૦ ૨૦૦૬ ના વૈશાખ વદ ૫ ને શનિવારના દિવસે સુરત મધ્યે ગોપીપુરાના માળીફળિયામાં આવેલી શેઠ મંછુભાઈ દીપચંદની ધર્મશાળામાં (લીંબડાના ઉપાશ્રયમાં) નિર્વાણ પામ્યા હતા. તેમના દેહનો અગ્નિસંસ્કાર શ્રીઆગમોદ્ધારકસંસ્થાની માલિકીની, શહેરની વચમાં આવેલી જગ્યા ઉપર સરકારી સ્પેશિયલ (ખાસ) પરવાનગીથી કરવામાં આવ્યો હતો. તેજ આ જગ્યા ઉપર શ્રીઆગમોદ્ધારક-ગુરુમંદિર બાંધી **વિ૦ સં૦ ૨૦૦૯ના મહા સુદ ૩ ને શુક્રવારના** દિવસે પ૦ પૂ૦ આચાર્યદેવ **શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મ૦ની પ્રતિમાજીની** પ્રતિષ્ઠા તેમના અનન્ય-પટ્ટધર આચાર્ય શ્રીમાણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજીના વરદ હસ્તે કરાવવામાં આવી છે.

આ ગુરુમંદિર બાંધવામાં કુલ ખર્ચ લગભગ અડતાલીસ હજાર રૂપિયાનો થયો છે.

રંગમંડપમાં પ્રવેશદ્વારની ઉપર ધ્યાનસ્થ ગુરુદેવનું તૈલચિત્ર મૂકવામાં આવ્યું છે. તે ચિત્ર આચાર્યદેવ **શ્રીઆનન્દસાગરસૂરીશ્વરજી** મ૦ નિર્વાણ પામ્યા પહેલા દિવસ આગળથી કાઉસ્સગ્ગમુદ્રાએ ધ્યાનમાં રહેતા તેનું છે. તેઓ તે દરમિયાન બેસતા પણ ન હતા અને સૂતા પણ ન હતા. જે સ્થિતિમાં ધ્યાનમાં રહેતા હતા તેનું આલેખન આ તૈલચિત્ર છે.

[illegible] પ્રવેશદ્વારની બંને બાજુએ ગર્ભદ્વારના દીવાલથી માંડી [illegible] **ચારે બાજુની અને જીવનના મુખ્ય પ્રસંગોની** [illegible] છે.

રંગમંડપમાં દક્ષિણ તરફના દ્વારની ઉપર શ્રીઆગમોદ્ધારકે આપેલી વાચનાનું દૃશ્ય છે.

રંગમંડપમાં પશ્ચિમ તરફની બન્ને બાજુની દીવાલો ઉપર આગમોદ્ધારકના રચેલા સંસ્કૃત-પ્રાકૃત ગ્રન્થો અને સંકલિત ગ્રન્થોના નામો આરસમાં અંકિત કરાવવામાં આવ્યા છે.

ગભારાના પ્રવેશદ્વાર ઉપર રાજપ્રતિબોધનું દૃશ્ય છે. આમાં મધ્યે ગુરુદેવશ્રી, ડાબી બાજુએ શૈલાનાનરેશ છે ને જમણી બાજુએ રાજાએ આપેલો અમારી પડહનો પટ્ટક છે.

રંગમંડપમાં ઉત્તર તરફના દ્વારની ઉપર (૧) સ્કંદિલાચાર્યે આપેલી માથુરીવાચના છે ને (૨) દેવર્દ્ધિગણિક્ષમાશ્રમણે કરાવેલ પુસ્તકારોહણરૂપ વલ્લભીવાચના છે.

રંગમંડપમાં દક્ષિણ અને ઉત્તર તરફના દ્વારોની બન્ને બાજુએ ચાર દૃશ્યો છે. પૂ૦ આગમોદ્ધારકઆચાર્યદેવશ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજના સદ્ઉપદેશથી સ્થપાયેલ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ તરફથી છપાએલ સચિત્ર 'બારસાસૂત્ર' મૂળ તામ્રપત્ર ઉપર ઉપસાવેલ અક્ષરોથી અલંકૃત કરી સુંદર ફ્રેમમાં તૈયાર કરીને દીવાલ ઉપર લગાડવામાં આવેલ છે. તે એક અદ્ભુત વસ્તુ શ્રી આગમોદ્ધારક-ગુરુમંદિરમાં દર્શન કરવા લાયક બનેલ છે.

રંગમંડપના ઘુમટમાં ગુરુદેવશ્રીના દેહની જેવી સ્મશાનયાત્રા નીકળેલી હતી, તેની આબેહૂબ તેમાં આલેખવામાં આવી છે.

વિ. સં. ૨૦૨૮ માગશર
વદી ૧૦ રવિવાર
પાર્શ્વનાથ-જન્મકલ્યાણક દિન

લી.
આ. શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વર
શિષ્ય
ગુણસાગર

વિષયાનુક્રમ

પ્રતિમાનો પ્રભાવ.

પ્રભાવતી રાણીએ પેટી ઉઘાડી,

પ્રતિમાને રાજમહાલયના ચૈત્યમાં સ્થાપે છે.

દ્રવ્યપૂજાનો નિષેધ કરનારા શાસનથી વિરૂદ્ધ છે.

રાણી પ્રભાવતીની સાવચેતી.

શરત મુજબ પ્રતિબોધ.

દિવ્ય ગુટિકાથી કુબ્જિકા સુવર્ણ ગુલિકાબને છે.

મૂર્તિ અને દાસી ઉપાડનાર ચંડપ્રદ્યોતન.

દાસીપતિ.

મૂર્તિ ત્યાં નહિ આવે

ક્ષમાપના.

ઉદાયનરાજા, રાજર્ષિ થયા.

તીવ્ર તપશ્ચર્યા વિષ અપાય છે, સહરાય છે,

આખરે વિષ વ્યાપે છે, કેવલજ્ઞાન, મોક્ષ.

ભેરા–નગર ધુળથી દટાયું.

પર્વારાધનનું અવશ્ય કર્તવ્ય.

णमोत्थु ण समणस्स भगवओ महावीरस्स

—: અષ્ટાહ્નિકા–માહાત્મ્ય :—

—દેશનાકાર—

આગમોદ્ધારક-આચાર્ય શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ

...પ્રથમ–દિન–દેશના....

अथ सामायिकप्रमुखशिक्षाव्रतभृद्भिर्नूनं षडष्टाह्निकापर्वाण्याराध्यानीत्याह—

છેલ્લાં ચાર વ્રતોને શિક્ષાવ્રત શાથી કહ્યાં?

પરમ ઉપકારી શાસ્ત્રકાર મહારાજા શ્રીમાન્ વિજયલક્ષ્મીસૂરીશ્વરજીમહારાજા ભવ્યજીવોના ઉપકારને માટે અષ્ટાહ્નિકાવ્યાખ્યાનની રચના કરતા થકા તેનો સંબંધ જણાવે છે. પૂર્વાચાર્યોનો એ નિયમ છે કે કોઈ પણ ગ્રંથની રચના કરતા પહેલા, કારણ તથા સંબંધ બેય જરૂર જણાવવા જોઈએ એ નિયમાનુસાર અહીં પણ પ્રથમ સંબંધ જણાવે છે, કારણ આગળ જણાવવાના છે, કારણ જણાવતા પહેલા સંબંધ જણાવે છે. પ્રથમના અધિકારમાં સામાન્યથી ચાર શિક્ષાવ્રતો જણાવવામાં આવ્યા છે તેની સાથે પર્વના વ્યાખ્યાનનો સંબંધ છે. સામાયિક, દેશાવગાશિક, પૌષધ તથા અતિથિસંવિભાગવ્રત એ ચાર શિક્ષાવ્રતો છે. એ ચાર વ્રતોને શિક્ષાવ્રતો કહેવામાં આવ્યા છે. એ ચારને શિક્ષાવ્રત શાથી કહ્યાં? તે સમજવાનું છે. દુનિયામાં કારીગર જેમ જેમ કારીગરી કરતો જાય તેમ તેમ તે સિદ્ધહસ્ત થતો જાય છે. છોકરો પ્રથમ તો એકડો [illegible] પણ અક્ષર ન [illegible] તેજ છોકરો સીધો એકડો કરી શકે

છે. સામાયિકાદિને શિક્ષાવ્રતો એટલા જ માટે કહ્યા કે એ વ્રતો શિક્ષાથી, વારંવાર અભ્યાસથી, ટેવથી સાધી શકાય તેવાં છે.

'शिक्षा नाम यथा शैक्षकः पुन पुनर्विद्यामभ्यस्यति एवमिमाणि चत्तारि सिक्खावयाणि पुणो पुणो अब्भसिज्जंति (आव॰ चू॰ पृ॰ २९८॰ भा॰ २) ગૃહસ્થ આરંભ, સમારંભ, પરિગ્રહમાં ચોવીસે કલાક એવો તો રાચેલો માચેલો છે, એવો તો તલ્લીન છે કે એ પહેલવહેલું સામાયિક કરે ત્યારે શરીર તો સામાયિક કરે પણ ચિત્ત તો બીજે દોડધામ કરે છે. અહીં શાસ્ત્રકાર ફરમાવે છે કે દોડતા ચિત્તને રોકવાનો ઉદ્યમ કરવો પણ તેટલા માત્રથી દોડતા ચિત્તને કારણે તમારે વ્રતથી દોડી ભાગવું નહિ 'મારૂં મન ઠેકાણે રહેતું નથી' એમ કહી સામાયિક છોડવું નહિ

સામાયિકાદિ વ્રતો શિક્ષાથીજ, ટેવથીજ સાધ્ય છે.

આચાર્ય શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિજીમહારાજ સામાયિકના છ પચ્ચક્ખાણ જણાવે છે કે–'मनसा न करोमी' इत्यादिपद् प्रत्याख्यानानि (श्राद्धदिन॰ पृ॰ ११६) મનથી કરવું નહિ, મનથી કરાવવું નહિ વચનથી કરવું નહિ, વચનથી કરાવવું નહિ, કાયાથી કરવું નહિ, કાયાથી કરાવવું નહિ.

'मणवयणकायेहिं पच्चक्खामि' એમ એકજ વિભક્તિથી ન જણાવતાં 'मणेण' વગેરે શબ્દ પ્રયોગથી ભિન્ન ભિન્ન વિભક્તિઓ દ્વારા કેમ વિધાન કર્યું ? પચ્ચક્ખાણ છ છે, તે છ પ્રકાર જણાવવા માટે એ રીતે કહેવામાં આવ્યું એમ કરવાથી કાંઈ લાભ છે? તેમાં ગ્રંથકારોનો આશય એ છે કે છ પ્રકારના પચ્ચક્ખાણમાં ચિત્ત ફરી ગયું તો પણ પાંચ પ્રકારનાં પચ્ચક્ખાણ તો રહ્યાં ને! મન વશ ન રહે એ ખરૂં પણ મનને વશ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. મન વશ ન રહે એવા બહાને ક્રિયા તો છોડવી નહિ. શિક્ષા વ્રતનો અર્થજ એ છે કે ધીરે

ધીમે અભ્યાસથી એટલે શિક્ષાથી એ વ્રતો સાધ્ય છે. છોકરો એકડો ઘૂંટે કે તરત હોશીયાર થાય ખરો? વર્ષો સુધી શિક્ષણ લ્યે ત્યારે તે હોશીયાર થાય છે. અહી જો આ નિયમ છે તો અનાદિકાલના મોહને ખસેડવો શું સ્હેલો છે? તેમાં કેટલો સમય જોઇએ? માટે એ ચારે વ્રતોને અંગે ઉંચી કોટિમા આવવા વારંવાર તે વ્રતો લાંબાકાળ સુધી કરવા જોઇએ. દુનિયામા પણ જેવો રોગ તેવી દવાના સમયની મર્યાદા છે. રોગ મહિનાનો બે મહિનાનો, વર્ષનો જૂનો હોય તો કાંઇ એક બે દિવસની દવાથી ચાલ્યો જાય? વૈદ્ય, ડોકટરો કે હકીમ, ગમે તેવો નિષ્ણાત હોય પણ કહીજ દે કે રોગ જૂનો છે માટે અમુક સમયપર્યંત દવા લેવી પડશે આ જીવને પણ અનાદિકાલથી અવિરતિનો રોગ લાગુ થયો છે તે સંકલ્પમાત્રથી દૂર થાય? એ અનાદિકાળના રોગને ટાળવા માટે વારંવાર સામાયિકાદિ શિક્ષાવ્રતો કરવા જોઇએ એમ ઉપકારી શાસ્ત્રકારો જણાવે છે.

'जत्थ वा वीसमति अच्छति वा णिव्वावारो सव्वत्थ करेति सव्वं' (आव० चू० पृ० २९९ भाग २)

एएण कारणेण बहुसो सामाइयं कुज्जा (आव० नि० गा० ८०१)

એમા જેમ જેમ પરોવાઓ, એનું રટણ થાય તેમ તેમ તેમા સરલતા પ્રાપ્ત થાય ગૃહસ્થ જ્યારે પ્રથમ પૌષધ કરે ત્યારે તેને વેપાર વગેરેના વિચારો આવે પણ તમે જોશો કે બે, ચાર પૌષધ થયા પછી એ વિચારો ઘટતા જાય છે, બંધ થાય છે. પૌષધની ટેવ, પેલા વિચારોની ટેવને ટાળે છે આ વ્રતો ટેવથી, આદતથી અભ્યાસથી સાધ્ય છે માટે એનું નામ શિક્ષાવ્રત છે

હવે અહી કોઈને એમ પ્રશ્ન થાય કે, સામાયિક, દેશાવગાશિક તથા પૌષધમા તો શિક્ષાની જરૂરિયાત માની પણ અતિથિસંવિભાગવ્રતમા શિક્ષાની શી જરૂર? એમા તો રોટલી રોટલીઓ

ટૂકડો કે પાણીની ટોયલી આપવાની છે ને! એમાંય શિક્ષાની આવશ્યકતા ગણી! અતિથિસંવિભાગવ્રતમાં છે તો દાન. એ દાનધર્મ તો મૂલનો છે. સમ્યક્ત્વથીયે પહેલાં પ્રાપ્ત થનારો છે દાનધર્મ તો મિથ્યાત્વીમાં પણ છે ને! છતાં એ વ્રતને છેક છેલ્લે કેમ ગણ્યું? આ વાત સમજવા લગીર ઊંડા ઉતરવું પડશે. દાન બે પ્રકારે છે ૧. સાધુ જાણીને આપવું, ૨. સાધુ થવાને આપવું બીજાં બધાં દાનો સાધુ જાણીને આપવાનાં છે પણ અતિથિસંવિભાગવ્રતમાં જે દાન છે તે સાધુ થવાને આપવાનું છે. આ વાત સમજશો તો શ્રીભગવતીજીમાં કહેલી એક વાત બરાબર સમજાશે. તેમાં પ્રશ્ન છે કે: 'દાન દેનાર શું કરે છે? શું છોડે છે?' ઉત્તરમાં જણાવાયું છે કે-

'गोयमा! जीवियं चयति दुच्चयं चयति दुक्करं करेति' (ભગ૦ સૂ૦ ૨૬૩) દાન દેનાર દુષ્કર કરે છે. દુસ્ત્યજ તજે છે.' આમા પ્રશ્ન થશે કે રોટલીનો ટુકડો દેવામાં દુષ્કર શું? અને એટલા ત્યાગમાં દુસ્ત્યજ શું? એ સમજવા દુન્યવી દૃષ્ટાંત વિચારવું પડશે દસ્તાવેજની નીચે સહી કરતાં કેટલો વિચાર કરો છો? શા માટે? કલમ કેટલીક ઘસાવાની છે? શાહી કેટલીક વપરાવાની છે? ત્યાં કિંમત, જવાબદારી શાહી કે કલમ નથી પણ દસ્તાવેજ આખાની છે, દસ્તાવેજમાં સમાયેલી હકીકતની છે. અતિથિસંવિભાગવ્રત મુજબ દાન દેનારો સાધુપણાનો સોદો કરે છે, સાધુ થવાને આપે છે. તેની ભાવના એવી છે કે 'સાધુપણા વિના આ જીવનો મોક્ષ નથી, નથી, ને નથીજ: હું જો કે સાધુપણું લઇ શકતો નથી, તો પણ સાધુપણાનો ઉમેદવાર છું, તેથી આ દાનથી સાધુપણાનો (સોદો) કરું છું કે મને ભવાન્તરમાં સાધુપણું પ્રાપ્ત થાઓ.'' પુણ્ય માટે, સામાન્ય દાન માટે, સધર્મીને સહાય માટે દાન એ વાત અલગ અને સાધુપણાના સોદાની દૃષ્ટિએ જે દાન દેવાય તે અતિથિસં

વિભાગવત એવી પરિણતિ કેટલી મુશ્કેલ છે? આથી સમજાશે કે એનું સ્થાન છેલ્લે શાથી છે?

સ્યાદ્વાદની વ્યાખ્યા.

શિક્ષાવ્રતોનો આગલો સંબંધ જણાવી શાસ્ત્રકાર મહારાજા હવે અષ્ટાહ્નિકા સંબંધી વિવેચન કરે છે. જેઓ શિક્ષાવ્રતોને ધારણ કરનાર હોય તેઓએ અઠ્ઠાઈના છ પર્વો જરૂર આરાધના કરવા યોગ્ય છે. જે મનુષ્ય સર્વવિરતિ આચરવા તૈયાર હોય તે મનુષ્ય આવા પર્વોની આરાધના કેમ છોડે? હવે એ અઠ્ઠાઈ કઈ, વગેરેનું વર્ણન ગ્રંથકાર કરે છે.

अष्टाह्निका पर्वैवोक्ता, स्याद्वादाभयदोत्तमैः ।
तत्स्वरूपं समाकर्ण्य, ह्यासेव्या परमार्हतैः ॥ १ ॥

સ્યાદ્વાદની આજના આપણા કેટલાક તરફથી થતી વ્યાખ્યા તદ્દન મૂર્ખાઈ ભરેલી છે, અજ્ઞાનમય છે. એ કઈ વ્યાખ્યા જણાવવામાં આવે છે? 'હા તેની ના, અને ના તેની હા એટલે સ્યાદ્વાદ!' 'ધર્મ કરવો તે નિશ્ચય અને દુનિયા જાળવવી તે વ્યવહાર એ સ્યાદ્વાદ!' આવો અર્થ અજ્ઞાનતા ભર્યો છે. સ્યાદ્વાદનો અર્થ એવો નથી જે વસ્તુ જે અપેક્ષાએ જે રીતિએ રહેલી હોય તે વસ્તુને તે અપેક્ષાએ તે રીતિએ જોવી, કહેવી તેનું નામ સ્યાદ્વાદ તે સ્યાદ્વાદની આ વ્યાખ્યા છેલ્લી ત્રણ આગળી ઉચી કરેલી છે વચમાની બાજુબાજુની બે આગળીની વચ્ચે રહેલી આ આગળી ન્હાની કે મ્હોટી? આ આગળી એકાન્તે ન્હાની પણ નથી, એકાન્તે મ્હોટી પણ નથી ન્હાની પણ છે, મ્હોટી પણ છે. ન્હાની આગળીથી તે મ્હોટી છે અને મ્હોટી આગળીથી તે ન્હાની છે તેનામાં ન્હાનાપણું તથા મ્હોટાપણું બન્ને રહેલાં છે સ્યાદ્વાદની વ્યાખ્યા સ્યાદ્વાદીઓ કરી શકે?

સ્યાદ્વાદ કોણ કરી શકે? સ્યાદ્વાદની વ્યાખ્યા કોણ કરી

શકે ? આ સમજવા જરા ઊંડે જવુ પડશે. જેઓ અનંતકાલ અનંતક્ષેત્ર અનંતદ્રવ્ય અને અનંતભાવને દેખી શકે, તેમજ પરિણામ, તેના પલટા થયેલા, થતા અને થવાના જોઈ શકે, દ્રવ્ય-પર્યાય તેનુ ભેદાભેદપણું વગેરે જાણી શકે તેજ સંપૂર્ણતયા સ્યાદ્વાદને જાણી શકે, તેજ કહી શકે અને તેજ વ્યાખ્યા કરી શકે સીધી આંગળીને વાંકી કરાય ત્યારે શું થયુ ? આગળીમાંનુ સીધાપણું દૂર થયુ, વાંકાપણું દેખાયુંઃ ફરી સીધી કરી ત્યારે વાંકાપણું દૂર થયું, સીધાપણું દેખાયું. સીધાપણામા તથા વાંકાપણામાં, ઉભય પરિસ્થિતિમાં આંગળી તો તેની તેજ કાયમ છે. અવસ્થા ફરે, ફરતી જાય પણ વસ્તુ ટકે. સર્વદ્રવ્યના, સર્વક્ષેત્રના સર્વકાલના, સર્વપર્યાયવ્યાપકપણે ભેદાભેદ સાથે જાણી શકે તેજ તને કહી શકે. કોઈ પણ અવસ્થામા દ્રવ્ય જુદું નથી. આવો સ્યાદ્વાદ કહેવાને હકદાર, આવું જ્ઞાન ધરાવનાર સ્યાદ્વાદી છે. આવુ કોણ જાણી શકે ? સર્વજ્ઞ ! સર્વજ્ઞ ભગવાન્ સ્યાદ્વાદને યથાસ્વરૂપ કહી શકે. જૈનશાસનમાં એકલા જ્ઞાનની, માત્ર વિદ્વત્તાની કે વક્તૃત્વની કિંમત નથી. દુન્યવી વ્યવહારમાં ભલે એ કિંમતી હોય. જૈનશાસનના પગથિયામા તો અમલની, આચરણની અને ચારિત્રની કિંમત છે, અને એજ સંયમનુ મૂલ્ય છે. તેને જે જાણે, જે નિરૂપણ કરે, જે આચરે તે સ્યાદ્વાદી કહેવાય.

જૈનના ત્રણ નિશ્ચય.

છ કાયના જીવોને કાયમી અભયદાન દેનારા શ્રીજિનેશ્વર-દેવોએ આ છ અટ્ઠાઈ કહી છે. શ્રાવકપણું સમજનારામા શ્રીજિનેશ્વરદેવની માન્યતા સુદૃઢ હોય શ્રીજિનેશ્વરદેવના શાસનને અંગેજ જૈનમા ત્રણ નિશ્ચય આવ્યા હોય, સુદૃઢ થયા હોય તે ત્રણ નિશ્ચય કયા ? 'इणमेव निग्गंथ०' (उवा० पृ० २) આ નિર્ગ્રંથપ્રવચન એજ અર્થ, એજ પરમાર્થ એટલુજ નહિ પણ

આગળ વધીને એના વિનાના તમામ બીજા પદાર્થો અનર્થજ છે. આ ત્રણ નિશ્ચયવાળોજ જૈન હોય. જૈનને આ ત્રણ નિશ્ચય હોયજ. પ્રાચીનકાળમા ગુરૂ પાસે વ્રત લે, ગણધર પાસે વ્રત લે કે તીર્થંકર પાસે વ્રત લે ત્યારે આ ત્રણે કરાર કરાવવામાં આવતા (૧) નિર્ગ્રંથપ્રવચનની શ્રદ્ધા કરૂં છું (૨) નિર્ગ્રંથપ્રવચનની પ્રતીતિ કરૂં છું અને (૩) નિર્ગ્રંથપ્રવચનની રૂચિ કરૂં છું

અઠ્ઠાઈનું વર્ણન.

આવા ત્રણ નિશ્ચયવાળા પરમાર્હતોએ, પરમશ્રાવકોએ, પરમજૈનાએ આ અઠ્ઠાઈઓ આસેવ્ય છે અહીં 'સેવ્ય' નહિ કહેતા 'આસેવ્ય' કેમ કહ્યુ ? સેવવું એટલે તો એક પણ સેવવું, આરાધવુ એવો અર્થ થાય. પણ અહીં એ અર્થ સમર્થ નથી અહી 'આસેવ્ય' દરેક વખતે સેવવાના અર્થમા છે. પ્રતિવર્ષ છએ અઠ્ઠાઈઓ આરાધવી જોઈએ તે અઠ્ઠાઇ છ છે:- (૧) ચૈત્રમાસની (૨) અષાઢમાસની (૩) પર્યુષણાપર્વની (૪) આસોમાસની (૫) કાર્તિકમાસની અને (૬) ફાલ્ગુનમાસની ત્રણ અઠ્ઠાઈ ત્રણ ચોમાસાને લગતી, એક અઠ્ઠાઈ પર્યુષણાપર્વની, અને બે અઠ્ઠાઈ આયંબિલની ઓળીની

ચૈત્ર તથા આસોની બે અઠ્ઠાઈ શાશ્વતી છે, બાકીની ચાર અઠ્ઠાઈ અશાશ્વતી છે પ્રશ્ન થશે કે આરાધવાનું તો સરખી રીતે કરવાના છતાં શાશ્વતી, અશાશ્વતીનો ભેદ શાથી? સમાધાન કરે છે કે એ ભેદ અમે નથી કરતા પણ જીવાભિગમસૂત્રની [illegible] વૃત્તિમાં કહેલ છે કે-

दो सासयजत्ताओ, तत्थेगा होइ चित्तमासम्मि ।
अट्ठाहियाइ महिमा, बीआ पुण अस्सिणे मासे ॥१॥

ક્રમણ કરે, પ્રથમ તથા ચરમજિનેશ્વરના સાધુઓ તો ગમે તેટલી વખત દોષ લાગે પણ સવારે તથા સાંજે જ પ્રતિક્રમણ કરે, એટલે એમનો વેપાર ઉધારિયા જેવો અનુકૂળ, વળી પંદર દિવસના દોષોના અંગે પાક્ષિક તેમજ ચાતુર્માસિક દોષ અંગે ચાતુર્માસિક તથા વર્ષના દોષ અંગે સાંવત્સરિક. બાવીસ તીર્થંકરના સાધુઓ એવા પ્રાજ્ઞ તથા સરળ કે દોષ તરત સમજી જાય, દોષનું પ્રમાણ તરત લક્ષ્યમાં લે, તરત પ્રતિક્રમણ કરે, તરત ગુરૂ પાસે આવે અને આલોવે તેથી એમના માટે પાક્ષિક, ચાતુર્માસિક, સાંવત્સરિક પ્રતિક્રમણની જરૂર રહેતી નથી આપણી હાલત કઈ? આપણે તો પ્રમાદના પોટલા છીએ. પૌષધવાળાને માત્રુ કરવા જવું પડે ત્યારે આવીને તેણે ઇરિયાવહિ કરવી જોઇએ. હવે જેને પાંચ સાત વાર માત્રુ જવું પડે તેને પૂછી જૂઓ કે તે કેટલો કંટાળે છે! ત્યારે આ સાધુઓ દોષ દેખે કે તરત પ્રતિક્રમણ કરે! તરત આલોવે! કયું આકરૂં?

પ્રશ્ન-એ સાધુઓને દોષ ન લાગે તો?

દોષ ન લાગે એ કેમ બને? દોષ તો લાગ્યા કરે પ્રમાદ તો ત્યારેય પણ ખરો. કારણ કે બાવીશ તીર્થંકરના સાધુઓ માટે ય પ્રમત્ત અપ્રમત્ત બેય ગુણસ્થાનક રહેલા છે.

પ્રશ્ન-આ પ્રતિક્રમણનો નિયમ સાધુઓ માટે કે શ્રાવકો માટે પણ ખરો?

શ્રાવકોને તો પાંચજ પ્રતિક્રમણ બાવીસ તીર્થંકરના શાસનમાં મહાવ્રતનો ચાર એ નિયમ પણ સાધુઓ માટે છે પરંતુ શ્રાવકો માટે તો આગમન પાંચજ છે.

આપણો મુદ્દો એ છે કે બાવીસ તીર્થંકરના વખતમાં સાધુઓને પાક્ષિક, ચાતુર્માસિક અને સાંવત્સરિક પ્રતિક્રમણ ન હોવાથી એ અઠ્ઠાઈઓ અનિયમિત કહી ચૈત્ર, આસોની અઠ્ઠાઈ દરેક કાલે, દરેક તીર્થંકરના શાસનમા ઉજવાય છે માટે શાશ્વતી કહે છે. શ્રાવકોમાં દરેક કાલે, આ બે અઠ્ઠાઈઓ તો હોયજ, ઉજવાયજ બાવીસ તીર્થંકરના શાસનમાં નિયમિત છે. શ્રી જિનેશ્વર મહારાજાના જન્મ, દીક્ષા, કેવલજ્ઞાન, તથા મોક્ષને અંગે પણ આ અઠ્ઠાઈઓ અનિયમિત છે. ચૈત્ર તથા આસોની અઠ્ઠાઈ તો દેવો અને મનુષ્યો પણ ઉજવે છે

'तह चउमासिअतिअगं, पज्जोसवणा य तह य इअ छक्कं ।
जिणजम्म-दिक्ख-केवल-निव्वाणाइसु असासइआ' ॥२॥

સૂતરમાં ક્યાં છે?

ચૈત્ર તથા આસોમા દેવતાઓ પણ નંદીશ્વરદ્વીપે જઈને જિનાલયોમા મહોત્સવપૂર્વક પૂજા, મહાપૂજા કરી એ અષ્ટાહ્નિકા ઉજવે છે એ સાંભળીને પ્રતિમાના દુશ્મનો વમળમા પડેલા તેવાઓ કહે છે કે "સૂતરમાં ક્યાં છે?" બિચારાઓને 'સૂત્ર'મા એમ પણ બોલતા આવડતું નથી. એથી 'સૂતર'મા હોય તો લાવો' એમ કહેનારાઓને, અહીં જણાવી દેવામા આવે છે કે, આ વાત 'જીવાભિગમ' સૂત્રમા છે

જીવાભિગમસૂત્રમાં શું કહે છે?

જીવાભિગમ મૂલસૂત્રમા નંદીશ્વરદ્વીપના અધિકારમા સાફ-સાફ, જણાવે છે કે ત્રણ ચાતુર્માસિક, પર્યુષણની, ચૈત્ર તથા આસોની છએ અઠ્ઠાઈના દિવસોમાં, પવિત્ર તહેવારોમા ઘણા ચારે પ્રકારના દેવો—ભવનપતિઓ, વ્યંતરો, જ્યોતિષીઓ, અને વૈમાનિકો નંદીશ્વરદ્વીપે જઈને ત્યાંના જિનચૈત્યોમાં મહાન

સર્વત્ર અમારિપટહો વગડાવવો (૨) સાધર્મિકવાત્સલ્ય કરવુ (૩) પરસ્પર ક્ષામણાં કરવાં (૪) અઠ્ઠમતપ કરવો અને (૫) ચૈત્યપરિપાટી કરવી.

આ પાચ પ્રકારે પર્યુષણાપર્વની અઠ્ઠાઈમાં આરાધના કરવાની છે

અમારિપટહ.

(૧) સર્વત્ર અમારિપટહ વગડાવવો. યાદ રાખો કે જૈનોમાં ધર્મ કેવલ દયા ઉપરજ નિર્ભર છે છ કાયના જીવોની દયા બને એટલી પોતેજ કરવી એમ નહિ, બીજાઓ પાસે પણ કરાવવી તેનુ નામ અમારિપટહ-અમારિ ઉદ્દઘોષણા દયાના દુશ્મનોને અમારિની ઉદ્દઘોષણાની વાત પણ ખટકશે પણ આગમ ઉપાસકદશાગમા પણ શ્રેણિકમહારાજાએ કેટલીય વાર અમારીની ઉદ્દઘોષણા કર્યાના ઉલ્લેખો છે.

સાધર્મિકવાત્સલ્ય.

બીજુ કૃત્ય સાધર્મિકવાત્સલ્ય, અમારિપટહને અંગે આચાર્ય ભગવાન શ્રીહીરવિજયસૂરીશ્વરજીમહારાજાની કથા, તેમની પ્રવૃત્તિ આગળ જણાવવામા આવશે હવે સાધર્મિકવાત્સલ્ય કૃત્યને અંગે 'સર્વત્ર' શબ્દનો પ્રયોગ છે સાધર્મિકની ભક્તિ માત્ર નહિ પણ પૂજન કરવાનુ અત્ર લખે છે બધા સાધર્મિકોનુ પૂજન કરવું જોઈએ બધાનુ ન બને તો કેટલાકોનુ પણ પૂજન આદરવા માટે આ કૃત્ય ઉપર [illegible] કેટલો ભાર મૂક્યો છે [illegible]! જરા વિચારો તો જરૂર સમજાશે કે ધર્મ [illegible] સાધર્મિકનો [illegible] ન હોય તો [illegible] સાધર્મિકની [illegible] ધર્મ [illegible]

સાધુમહાત્માઓ આવે, ત્યાં દર્શને જવાય, વ્યાખ્યાન વાણી સંભળાય અને તેથી સ્હેજે ધર્મ પમાય, સધાય-સાધી શકાય. સાધર્મિકની વસ્તીમા ન રહેતા હો, અરે જંગલમાં રહેતા હો, એકાકી રહેતા હો તો ગુરૂનો જોગ મળે? પર્વદિવસે 'કેમ ભાઈ, પૌષધ કરવો છે? સામાયિક કર્યું? પ્રતિક્રમણ કર્યું? પૂજા કરી? વગેરે સાધર્મિક વિના કોણ પૂછે? અન્ય કોણ યાદ આપે? કોણ પ્રેરણા કરે? ધર્મવ્યવસાયમાં પૃચ્છક, પ્રેરક સાધર્મિકજ છે. સમાનધર્મી એટલે સાધર્મિક. તેનો સંબંધ સાંપડવો ઘણો જ મુશ્કેલ છે.

> सर्वे सर्वैर्मिथः सर्वे, सम्बन्धा लब्धपूर्विण ।
> साधर्मिकादिसम्बन्ध-लब्धारस्तु मिताः क्वचित् ॥१॥

જગતમાં સર્વ જીવોએ સર્વ જીવોની સાથે સર્વ પ્રકારના સંબંધ અનંતી વખત મેળવ્યા છે. પિતા, પુત્ર, ભાઈ ભગિનીઆદિ સંબધો બધાવામા બાકી રહી નથી પણ સાધર્મિકપણાનો સંબંધ તો પ્રમાણોપેતજ હોય છે. એ સંબધ મર્યાદિત, અલ્પ જ સાંપડે છે. સાધર્મિકનો સમાગમ મોટા પુણ્યે મળે છે. દૂર જંગલામાં રહેતો માણસ, પર્વના દિવસે વ્હેલી સવારે મ્હોમાં દાતણનો ઘોદો ઘાલે તો એને શરમ આવે? નહિ, કેમકે પાસે સાધર્મિક નથી સાધર્મિકની શેરીમાં રહેતા હો તો હરગીજ એ ન બને. અધર્મથી બચાવનાર, પ્રતિકાર કરનાર સાધર્મિક છે, સાધર્મિકનો સમાગમ પુણ્યોદયે, મોટા પુણ્યે મળે તો પછી એની સેવા, એની અનુકૂલ સેવા, પૂજા મહાપુણ્યોદયથી જ મળે એમાં આશ્ચર્ય શું?

> 'एगत्थ सव्वधम्मा साहम्मिअवच्छलं तु एगत्थ ।
> बुद्धितुलाए तुलिया दोवि अतुल्लाइं भणिआइं ॥१॥

બુદ્ધિના ત્રાજવાનાં એક પલ્લામા સર્વધર્મ મૂકાય, બીજા પલ્લામા સાધર્મિકવાત્સલ્ય મૂકાય તો બે સરખા નથી સાધર્મિકવાત્સલ્ય કર્યાને અગે શ્રીભરતમહારાજા નરદેવ, દંડવીર્ય કુમારપાલમહારાજાના વૃત્તાંતો (દૃષ્ટાંતો) પ્રસિદ્ધ છે.

પરસ્પર ખામણાં.

ત્રીજુ આવશ્યકકૃત્ય પરસ્પર ખામણા છે પર્યુષણામાં જો પરસ્પર ખામણા ન થાય તો અનંતાનુબંધિની હદમા જવાય કે જે સમ્યક્ત્વગુણનાશક છે ચંડપ્રદ્યોતન રાજાને જેમ ઉદાયનરાજાએ ખમાવ્યા તેમ દરેકે પરસ્પર ક્ષમા, ક્ષમાપના કરવા જોઈએ એકજ ખમે અને સામો ન ખમે તો? શાસ્ત્રકાર કહે છે કે–

जो उवसमइ तस्स अत्थि आराहणा, जो न उवसमइ तस्स नत्थि आराहणा, तम्हा अप्पणा चेव उवसमियव्वं' से किमाहु भंते ? उवसमसारं खु सामण्णं ॥ (कल्प० सू० ५९) સામો ન ખમે ન ખમાવે તો પણ ખમાવનાર પોતે તો આરાધક જ છે જો એમ ન માનીએ તો સાધુનું સાધુપણું નહિ મનાય જે સાધુ થાય છે, તેને અંગે સંસારીઓની મનોવૃત્તિ કેવી હોય છે તેથી શું તે સાધુનો મોક્ષ અટકે છે? બીજાઓ ખમે કે ન ખમે ખમાવે કે ન ખમાવે પણ મોક્ષે જનાર તો મોક્ષે જાયજ છે કેમકે ખમત ક્ષામણાની ક્રિયાથી પોતાનું તેમ સામાનું ઉભ-યનું હિત છે તે ઉપર દૃષ્ટાંત–

ચંદનબાળા મૃગાવતીનું દૃષ્ટાંત.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

છે તે પ્રસંગે
વિમાનમાં આવે પણ આ જે પ્રસંગની વાત
તેઓ વિકુર્વેલા વિમાનને ત્યાં રાખી મૂલવિમાને વંદના કરવા
આવ્યા. ચંદનાસાધ્વી તો ડાહી છે, અનુભવી છે જ્ઞાનના
અનુભવથી સમયની જાણ છે (ચંદનાસાધ્વી તે મૃગાવતી
સાધ્વીના ગુરૂણીજી) તેથી તેઓ તો જવાનો સમય જાણીને
ઉપાશ્રયે ગયાં. મૃગાવતી પણ આવશે એમ તો સ્હેજે ધરાયજ ને!
મૂલવિમાનના પ્રકાશના સભ્રમે મૃગાવતીને સમયનો ખ્યાલ ન
રહ્યો જ્યારે સૂર્ય-ચંદ્ર ગયા ત્યારે એકદમ અંધકાર વ્યાપી ગયો
તે જોઈ મૃગાવતી ભય પામી અને દોડાદોડ ઉપાશ્રયે આવી,
ઇરિયાવહિ કરી, પોતાની ગુરૂણીને કહ્યું 'મારો અપરાધ ક્ષમા
કરો' તે વખતે સામાન્ય કહેવાય તે રીતિએ ચંદનાસાધ્વીએ કહ્યું
'હે ભદ્રે! તું તો કુલીન છે વખતનું ભાન રાખવું જોઇએ વગેરે'
મૃગાવતીએ પણ કહ્યું 'ગુરૂણીજી! ફરીથી હું એવી ભૂલ નહિ
કરૂં, મને ક્ષમા કરો!" એટલામાં ચંદનાસાધ્વીને નિદ્રા આવી
ગઈ. મૃગાવતી આવ્યા ત્યારેજ તેઓએ નિદ્રા લેવાને શયન તો
કર્યું જ હતું હવે ચંદનાગુરૂણીજી નિદ્રાધીન થયા એટલે
મૃગાવતીએ માન્યું કે 'ગુરૂણીજી અપરાધની ક્ષમા આપે નહિ
ત્યાં સુધી કેમ ચાલે?" એટલે તેણીએ તો વારંવાર ખમાવ્યાજ
કર્યું વારવાર ક્ષમાપનાના કાર્ય રૂપ પશ્ચાતાપઆદિથી તેમને
કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું એ વખતે એક સર્પ ત્યાંથી પસાર થતો
હતો. મૃગાવતીએ ચંદનાગુરૂણીજીનો હાથ તે સર્પથી બચા-
વવા ઉંચો કર્યો, આથી ગુરૂણીજી ચંદના જાગી ગયાં અને હાથ
ઉંચકવાનું કારણ પૂછ્યું. મૃગાવતીએ જણાવ્યું: અત્રેથી સર્પ
જતો હતો માટે મેં તમારો હાથ ઉંચો કર્યો" ચંદનાસાધ્વી-
'આવા ગાઢ અંધકારમાં તે સર્પ જોયો શી રીતે?" મૃગા-
વતી કહે- 'જ્ઞાનથી" ચંદના કહે- "જ્ઞાનથી? પ્રતિપાતિજ્ઞાનથી કે

અપ્રતિપાતિ ?" મૃગાવતી કહે-અપ્રતિપાતિજ્ઞાનથી આ જાણીને ચંદના-આર્યાએ પણ મૃગાવતી-કેવલિને ખમાવવા માંડ્યું. ચંદના આર્યાને પણ કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. ક્ષમાપના આવી જોઈએ ખામણાં આવાં જોઈએ મિચ્છામિ-દુક્કડં આવો જોઈએ

ક્ષુલ્લક તથા કુંભારના મિચ્છામિ-દુક્કડં જેવો

મિચ્છામિ-દુક્કડં નકામો છે.

કોઈ એક ક્ષુલ્લકસાધુ એક વખત કુંભારની શાળામાં છે. કુંભારના ઘડાઓને કાંકરીઓથી કાણાં કરતો હતો. કુંભાર જ્યારે ઠપકો આપતો ત્યારે તે 'મિચ્છામિ-દુક્કડં' કહેતો પણ ફરીને એજ આચરણ કરતો. કુંભારે વિચાર્યું. આ 'મિચ્છામિ-દુક્કડં' કેવો? તેણે પણ કાંકરીઓ લઈને તે ક્ષુલ્લકના કાન મરડવા માંડ્યા. કાંકરીઓના સ્પર્શપૂર્વક કાન મરડવાથી ક્ષુલ્લક જ્યારે તે બૂમ પાડતો જાય અને પેલો કુંભાર પણ 'મિચ્છામિ-દુક્કડં' બોલતો જાય અને કાન મરડતો જાય. તાત્પર્ય કે આવો 'મિચ્છામિ-દુક્કડં' નિષ્ફળ છે. 'મિચ્છામિ-દુક્કડં' કહો, ખામણાં કરો, ક્ષમા-ક્ષમાપના કરો, જે કરો તે હૃદયથી હોવું જોઈએ.

અટ્ઠમતપ.

[illegible]

તપનાં ફલ.

પ્રસંગે શાસ્ત્રકાર તપનાં ફલ જણાવે છે કે એક સો વર્ષ સુધી નારકીના જીવો અકામનિર્જરા વડે કરીને જેટલા પાપકર્મો ખપાવે છે તેટલા પાપથી જ ઉત્પન્ન થયેલાં કર્મો નવકારશીના પચ્ચક્ખાણથી દૂર થાય છે; પોરસીના પચ્ચક્ખાણથી એક હજાર વર્ષ, સાર્ધ-પોરસીથી દશ હજાર વર્ષ, પુરિમુડ્ઢથી એક લાખ વર્ષ, અચિત્તજલના એકાસણાથી દશ લાખ વર્ષ, નીવીથી એક ક્રોડ વર્ષ, એકલઠાણાથી દશ ક્રોડ વર્ષ, એકલદત્તીથી શતક્રોડ (અબજ) વર્ષ, આચામ્લ (આયંબિલ)થી એક હજારક્રોડ વર્ષ, ઉપવાસથી દશ હજારક્રોડ વર્ષ, છઠ્ઠથી એક લાખક્રોડ વર્ષ, અઠ્ઠમથી દશ લાખક્રોડ વર્ષ સુધીનાં પાપો (તેટલો સમય સુધી નારકીના જીવો જે દુઃખ ભોગવે તે દુઃખો આપનાર જે પાપો તે પાપો) દૂર થાય છે. આથી આગલની તપશ્ચર્યામાં ક્રમે ક્રમે દશગુણા ગણતા જવું કલ્પસૂત્રમાં સાંભળો છો કે અઠ્ઠમતપના પ્રભાવે નાગકેતુ આજભવમાં પ્રત્યક્ષ ફલ પામ્યો.

તપ નિઃશલ્ય જોઈએ.

તપ તો કરવું પણ કેવું કરવું? માયાશલ્ય, નિયાણશલ્ય તથા મિથ્યાત્વશલ્યરહિત તપ કરવું જોઈએ. દુશ્ચરિત્રની આલોચના ન થાય તેવું અર્થાત્ શલ્યવાળું તપ દુષ્કર છતાં ફલ ન આપે આજથી એંસીમી ચોવીસી ઉપર, તેટલા સમય આગાઉ એક રાજાને રાજ્યઋદ્ધિ ઘણી હતી પણ કુંવરી એક નથી ઘણી માનતાથી એક કુંવરી થઈ બહુમાન્ય ગણાઈ. તેથી ઘણી લાડકવાઈ થઇ એ સ્પષ્ટ છે સ્વયંવરથી વરને વરી, પરન્તુ 'પાપનો ઉદય એવો' કે ચોરીમાં રંડાણી, વિધવા થઈ, આજ ભર્તાર મરણ પામ્યો હવે શું થાય? પણ હતી સુશીલા આજના મનુષ્યો આવા થોડા હો છે? દૃષ્ટાંતો ક્યાં છે કે? પોતાના જેને પડ્યું હોય તે બીજું શું એ ચડ્યુ

હોય તે નીચું ન જુએ. નીચે જોઇને ચડી શકાયજ નહિ ચડનાર ઉંધે મોંએ ચડી શકે જ નહિ હજી ઊતરનાર ગમે તે પ્રકારે ઊતરે પણ ચડનારે તો સીધુ જ મોં, ઉંચુ જ મો, સન્મુખજ મો રાખવુ જોઇએ. આત્માને ઊર્ધ્વગતિ ઇચ્છનારાએ ઉંચા આત્માના દૃષ્ટાંતો લેવાં જોઇએ પડનારાનાં કદાપિ લેવા નહિ આજકાલના મનુષ્યો પડનારાના દૃષ્ટાંતોજ વારવાર આગળ કરે છે

લક્ષ્મણા-સાધ્વીનું દૃષ્ટાંત.

કુંવરી ચોરીમાં વિધવા થઇ, છતાં તેણીએ પવિત્રશીલ પાળ્યું. તેણીની [illegible] સતીમા થઇ તેણીએ બ્રહ્મચર્ય વ્રત લીધું. [illegible] શ્રાવિકાના વ્રતો લીધા અને ધર્મકાર્યમાંજ જીવન ગાળવા માંડ્યું [illegible], છેલ્લા તીર્થંકરની દેશના શ્રવણ કરી, વૈરાગ્યવાસિત થઇ. તેમની પાસે તેણીએ પ્રવ્રજ્યા અંગીકાર કરી. તેનું નામ લક્ષ્મણા [illegible] આ દૃષ્ટાંત પ્રસિદ્ધ છે તેણીએ એક વખત [illegible] મૈથુનકાર્ય જોવામાં [illegible]. આ જોઇ તેણીને [illegible] વિચાર આવ્યો - અહો! [illegible] [illegible] પોતાને [illegible] [illegible] [illegible]

લેવી એ તો નક્કીજ. વળી વિચાર્યું: 'વાંધો શો ? ઉપાલંભ આપશે તો પણ ગુરૂ છે ને ! ગુરૂમહારાજ ઠપકો આપવા યોગ્ય છે, એ જો ઉપાલંભ ન આપે તો અન્ય કોણ આપે ? અને મ્હારાથી ગુન્હો થયો છે માટે હું સાંભળવા યોગ્ય છું, મ્હારે સાંભળવુંજ જોઈએ," આવું વિચારી તેણીએ ગુરૂ પાસે જવા ગમન આદર્યું થયું શું ? ઓચિંતો પગમા કાંટો વાગ્યો તેથી આ અપશુકન થયા એમ માન્યું અને ક્ષોભ પામી, પણ ગુરૂ પાસે ગઈ. પણ તેણીએ આલોયણ બીજાના નામે પૂછી કે: "હે ભગવન્ ! જે આવો ખરાબ વિચાર કરે તેને શી આલોયણા આવે ?" ગુરૂએ તો રીતિ અનુસાર આલોયણા કહી દીધી. લક્ષ્મણાએ પણ તેનો અમલ પણ કર્યો. આલોયણામાં તપશ્ચર્યા સામાન્ય નહોતી. એક બે વર્ષ નહિ પણ પચાશ વર્ષસુધી તીવ્ર તપશ્ચર્યા કરી.

'छट्ठट्ठमदसमदुवालसेहिं निव्विगइएहिं दस वरिसे ।
तहय खवणएहिं दुन्नि अ, दो चेव य भुज्जिएहिं च ॥१॥
मासक्खमणेहिं सोलस, वीसं वासाइं अंबिलेहि च ।
लक्खण अज्जा एव, कुणइ तवं वरिस पन्नासं ॥२॥

દશ વર્ષ સુધી છઠ્ઠ, અટ્ઠમ, દશમ, દુવાલસ કર્યાં, વીસ વર્ષ આયંબિલ કર્યાં, સોળ વર્ષ માસક્ષમણ કર્યાં, પારણે કંઈ અભિગ્રહો કર્યાં, અંતરે બે વર્ષ એકાસણું, બે વર્ષ બેસણાવિગેરે અન્ય તપશ્ચર્યાઓ કરી. એવી રીતે પચાશ વર્ષ સુધી તીવ્ર તપ કર્યો છતાં શલ્ય હોવાથી, દુશ્ચરિત્ર જાહેર ન કરવાથી અને ગુરૂ પાસે આલોયણા બીજાના નામે લેવાથી તે લક્ષ્મણાસાધ્વી આત્માની શુદ્ધિને મેળવી શકી નહિ. છેવટે પણ આર્ત્તધ્યાને મરણ પામી દુર્ગતિએ ગઈ. આવતી ચોવીશીના પ્રથમ તીર્થેશ શ્રીપદ્મનાભજિન ના સમયમાં તેણીનો આત્મા મોક્ષે જશે. તપ નિઃશલ્ય જોઈએ એ

તાત્પર્ય છે. જો તપથી કર્મનો નાશ થતો હોય તો લક્ષ્મણાસાધ્વીના કર્મોનો નાશ કેમ ન થયો? પ્રાયશ્ચિત્ત લેવાથી કર્મોનો નાશ થાય છે એ સર્વજ્ઞનું વચન છે. સર્વજ્ઞવચનાનુસાર આલોયણા આપનાર, પ્રાયશ્ચિત્તદેનાર ગુરૂમહારાજ છે. પાપોનું પ્રાયશ્ચિત્ત ગુરૂ પાસે લેવું જોઈએ. શલ્યવાળું તપ તેટલું ફલ ન દે કહ્યું છે કે—

'સસલ્લો જઇવિ કટ્ઠુગ્ગં, ઘોરં વીરં તવં ચરે ।
દિવ્વં વાસસહસ્સં તુ, તઓ ન તસ્સ નિપ્ફલં ॥ ૧ ॥

શલ્યવાળો મનુષ્ય ઉગ્ર કષ્ટવાળી એવી દેવતાઈ હજાર વર્ષ સુધી તપશ્ચર્યા કરે છતા તે શુદ્ધ ન થાય કેમકે તે પોતાનું પાપ ગુરૂ પાસે ખુલ્લું કરતો નથી એથી એ શલ્યવાળો ગણાય અને તેથી તેનું તે તપ નિષ્ફળ જાય છે (લક્ષ્મણા આર્યા અધિકાર મહાનિશીથ અ૦ ૬. ગા૦ ૨૧૧થી)

કાયોત્સર્ગ-ફલ.

([illegible] ત્રયં ગાથા)

ભિંદંતિ [illegible] પવજ્જિત ।
[illegible]
[illegible] ॥ ૧૬૨૭ ॥
[illegible] ।
[illegible] ॥ ૧૬૨૬ (આવશ્યક [illegible]

[illegible]

छम्वलदुगसहस्सपणचत्तचउसया अट्ठ चेव पलियाइं ।
किंचूणा चउभागा, सुराउबंधो इगुस्सासे ॥ १ ॥

૨૪૫૪૦૮ (બે લાખ પીસ્તાલીશ હજાર ચારસેં આઠ) પલ્યોપમ + (ઉપરાંત) 4/9 ચાર નવમાશ પલ્યોપમ (એક પલ્યોપમના નવ ભાગ કરાય તેમાથી ચાર ભાગ) જેટલુ દેવાયુષ્ય એક શ્વાસોચ્છ્વાસના કાઉસ્સગથી બંધાય છે. સમસ્ત નવકારના એટલે આઠ શ્વાસોચ્છ્વાસના કાઉસ્સગથી ૧૯૬૩૨૬૭ (ઓગણીશ લાખ ત્રેશઠ હજાર બસેં સડસઠ) પલ્યોપમનુ દેવાયુષ્ય બધાય છે. પચીશ શ્વાસોચ્છ્વાસના કાઉસ્સગ્ગથી ૬૧૩૫૨૧૦ (એકસઠ લાખ પાત્રીશહજાર બસેં દશ) પલ્યોપમનુ દેવાયુષ્ય બધાય છે અહીં પ્રશ્ન થશે કે શું દરેક કાયોત્સર્ગે આટલુ આટલુ આયુષ્ય બંધાય? ના, એમ નહિ, પણ જો કાયોત્સર્ગ વખતે આયુષ્ય બધાય તો અહી જણાવેલુ આયુષ્ય જે દેવલોકનુ હોય, ત્યા તે ઉત્પન્ન થાય. આખી જિંદગીના સરવૈયે આ વાત છે.

ચૈત્યપરિપાટી, શાસનોન્નતિને અંગે વજ્રસ્વામીનું દૃષ્ટાંત.

પાંચમુ આવશ્યક કૃત્ય ચૈત્યપરિપાટી છે. દરેક ચૈત્યમાં પૂજા કરવી, કરાવવી અને એ રીતે શાસનોન્નતિ કરવી વજ્રસ્વામીનું નામ જૈન જગતમાં સુપ્રસિદ્ધ છે. દુષ્કાલના સમયમાં તેઓ આખા સઘને પટ ઉપર બેસાડી, આકાશગામિની-વિદ્યાવડે સુકાલ વાળા સ્થળે લઈ ગયા છે ત્યાનો રાજા બૌદ્ધ છે તે રાજાએ માન્યતાના દ્વેષે જિનચૈત્યોને પુષ્પો વેચાતા નહિ આપવાનો હુકમ કર્યો આથી જૈનોએ પોતાના ઘેર આવતાં પુષ્પો જિનાલયમા આપવા માડ્યા. રાજાએ પોતાના ફરમાનથી જૈનોને ઘર માટે પણ ફૂલો આપવાં બધ કર્યાં કેટલી હદે જુલમ! પર્યુષણાપર્વ આવ્યુ તેથી શ્રીસઘે વજ્રસ્વામીને, શ્રીજિનેશ્વરદેવની અગપૂજાને અંગે ફૂલ સંબધી પરિસ્થિતિ જણાવી, ઘણુ કરવા વિનતિ

કરી વજ્રસ્વામીજી વિદ્યાના જ્ઞાતા છે. એ તો શ્રીસકલસંઘના અનુભવની વાત તો હતી જ. શ્રીવજ્રસ્વામીજી આકાશગામિની-વિદ્યાના યોગે માહેશ્વરી-નગરીએ ગયા, ત્યાં હુતાશનવનમાં પોતાના પિતાનો મિત્ર બાગવાન રહેતો હતો ત્યાં જઈને ફૂલો તૈયાર કરવાનું જણાવ્યું. ત્યાંથી પોતે હિમવાન પર્વતે શ્રીદેવી પાસે ગયા શ્રીદેવીએ પોતાની પૂજા માટે તોડેલું મોટું ફૂલ એમની આગળ ધર્યું ત્યાથી તે ફૂલ લઇ, પાછા માહેશ્વરી આવી ત્યાંથી ફૂલો લઈને જૃંભકદેવકૃત વિમાનમાં પાછા આવી, શ્રીસંઘને ફૂલો આપ્યા અને જિનાલયોમાં બાદ અંગપૂજાપૂર્વક મહોત્સવો થયા સુંદર આંગરચના થઈ. શાસનની પ્રભાવના થઈ, (બૌદ્ધમતી એવા લોકોને રાજા પણ પ્રતિબોધ પામીને શ્રાવક થયો

અમારિપટહ. શ્રીવિજયહીરસૂરીશ્વરજીના ઉપદેશથી અકબર-બાદશાહનો ઢંઢેરો.

આપણે જોઈ ગયા કે પર્યુષણા પર્વમાં પાંચ કૃત્યો આવશ્યક છે (૧) અમારિપ્રવર્તન, (૨) સાધર્મિકવાત્સલ્ય (૩) પરસ્પર ક્ષામણા (૪) અઠ્ઠમતપ અને (૫) ચૈત્યપરિપાટી અમારિપ્રવર્તન અટ્ઠાઈપર્વમાં [illegible] શ્રી કુમારપાળ મહારાજાએ, તેમજ [illegible] મહારાજાઓએ [illegible] આ બાબતો કે ગુજરાત, સોરઠ, મારવાડ, મેવાડ, માળવા, [illegible] [illegible]

મહારાજે અકબર-બાદશાહને પ્રતિબોધી, તેના આખા દેશમાં છ માસ સુધીનો અમારિપડહ કાયમી બનાવ્યો હતો, અર્થાત્ કાયમને માટે પ્રતિવર્ષ છ માસ અમારી પળાવવાનાં ફરમાનો મેળવ્યાં હતાં. ગ્રંથકાર કહે છે કે આ ચરિત્ર તો મોટું છે પણ અમારી-તત્ત્વ પૂરતું માત્ર કહેવામાં આવે છે. સ્વપ્રધાનો પાસે શ્રીહીરવિજયસૂરિજીની પ્રશંસા શ્રવણ કરી, દિલ્હીપતિ યવનશાહ, મોગલવંશનો બાદશાહ તે મહાત્માનાં દર્શન કરવા ઉદ્યુક્ત થાય છે અને તરત પોતાનો રૂક્કો મોકલી બાદશાહ, નિમંત્રણ મોકલે છે. બહુમાનપૂર્વક બાદશાહ આમંત્રણ આપે છે. મ્યાના, પાલખી બધું મહાત્માને આપવાનો પોતાના અધિકારીઓને હુકમ કરે છે પણ આ ત્યાગીઓને એવું કયા કલ્પે છે. આચાર્યશ્રી ગંધારબંદરથી વિહાર કરતા કરતા દિલ્લીનગરે સંવત્ (વિક્રમાર્ક) ૧૬૩૯ના જેઠવદી ૧૩ (તેરસે) આવી પહોંચે છે બાદશાહે અપૂર્વ સત્કાર કર્યો સૂરિજી શાહને મળ્યા. બાદશાહના મનોરથ ફળ્યા. સૂરિજીનો, તેમના સાધુઓનો સંયમ જોઈ બાદશાહ તો આશ્ચર્યમાં ગરકાવ થઈ ગયો હવે અકબરની ઓળખ આપવામા આવે છે. દુન્યવી ઓળખ તો જગતના ઈતિહાસે આપી છે કે તે મોગલવંશનો મહાન્ બાદશાહ હતો. આ ગ્રંથકાર, તેની આત્મપરિણતિની ઓળખ એજ દુન્યવી ઈતિહાસના આધારે આપે છે એની હિંસકવૃત્તિ તથા પ્રવૃત્તિની આગી પીછાણ થાય છે. આગ્રાથી અજમેર સુધી તેણે જે સડક કરી હતી ત્યાં એક એક ગાઉએ, એક એક મઢી, એક એક મોટો મિનારો બનાવ્યો હતો અને તે તમામ મિનારા ઉપર હરણીઆના પોતે શીકાર કરેલા શીંગડા ટાંગ્યાં હતા દુનિયાને પોતાનું શીકારીપણું જણાવવા માટે આ દેખાવ હતો આજનું જગત્ પણ પોતાને શીકારી ગણાવવામા બહાદુરી માને છે ને ? વિચારો. હિંસાની કઈ હદ સુધીની પરિણતિમા તે લીન હતો, આચાર્યશ્રીએ તેના હૃદયને આખુંય

કરેલાં તથા ભેટણામાં આવેલા દેશદેશાવરનાં આવેલા પક્ષીઓ કે જે પીંજરામાં હતા તે બધાને મુક્ત કર્યા, ઉડાવી દીધા. પોતે જાતે જઈને તે કર્યું. બંદીવાનો છોડવા, છોડાવવા, પક્ષીઓ છોડવા, છોડાવવા વગેરે દયાની વાતો દયાના દુશ્મનોને ખટકે પણ જેને બચાવવાના તે બચીને શું કરશે એ દયા કરનારાએ જોવાનુ નથી. જો એમ મનાય તો સાધુ થાય, કોઇ મનુષ્ય પ્રવ્રજ્યા અંગીકાર કરે તેનો તમામ લાભ, તેના ઉત્પાદક માતાપિતાને થવો જોઇએઃ થાય છે? દયાના દુશ્મનો એ લાભ માને છે? ના, ના, શ્રીતીર્થંકરમહારાજા પ્રવ્રજ્યા લે છે, છેલ્લે તીર્થસ્થાપે છે એ બધાનો લાભ માતાપિતાને મળે એમ કેમ માનતા નથી? દયાના દુશ્મનોએ સીધી દૃષ્ટિએ જોવુ નથી; માત્ર જેમ આવે તેમ બકવું છે.

બાદશાહે કરેલો અમલ.

અમારી પાલનને અંગે, અમારિપડહના ફરમાનને અંગે બાદશાહે કેવો અમલ કર્યો? તેણે વિચાર્યું કે દુનિયામા પણ એવો નિયમ છે કે કોઇનો કાંઈ વ્યવહાર આવે, સંપેતરું આવે તો તેમાં કાંઇક ઉમેરીને પાછું વળાય છે તો આ તો પરમાર્થે (પોતાના લેશ પણ સ્વાર્થ વિનાની) મહારાજશ્રીની માગણી અને હું બાદશાહ એટલે મારે એમની ઇચ્છાને માન આપવા ઉપરાંત કાંઇક કરવું એજ સમુચિત છે. તેણે તેજ વખતે મહારાજશ્રીને કહ્યું "આપના આઠ દિવસ તથા મારા ચાર દિવસ એમ બાર દિવસ હું આપને અમારિપડહના આપુ છું, શ્રાવણ વદી દશમથી ભાદરવા સુદી છઠ સુધી (બાદશાહના ચાર દિવસમાં બે દિવસ આગળ, બે દિવસ પાછળ તેણે ગણ્યા) અમારિપડહપૂર્વક અમારી પાલનનું મહારાજ આખા રાજ્યમાં ફરમાન કરું છું." બાદશાહે પોતાની સહીવાળાં છ ફરમાનપત્રો

પણ રોજની જેમ એ આજે ચામર વીંઝી શકતો નહિ એના હૃદયમાં પેલા આશ્ચર્યની ગડમથલ હતી એની દૃષ્ટિ સમક્ષ ચમત્કાર ખડો થતો હતો. એ દશામાં ઘડીમાં ચામર વીંઝે, ઘડીમાં તેમાં સ્ખલના થાય, વિચારમાં ગરકાવ થવાથી શરીરની ક્રિયામાં સ્તબ્ધ બને, વળી ફરી વીંઝે, વળી સ્તબ્ધ થાય. જેને વારંવાર ઝોકા આવતા હોય તેની હાલત કેવી હોય? વારંવાર આવી સ્ખલના થવાથી બાદશાહે તેને પૂછ્યુ. "આજે તું ચિત્રામણમાં ચિત્રિત જેવો કેમ દેખાય છે?" યવન બાદશાહની ભાષામાં પણ અહીં કેવા શબ્દો છે? "મરી ગયા જેવો કે મુડદાલ જેવો કેમ દેખાય છે એમ નહિ, પરન્તુ ચિત્રામણમાં ચિત્રિત કેમ છે" એમ બોલાય છે

સંસ્કારનું ફળ.

સંસ્કારનું, સત્સંસર્ગનું આ પરિણામ છે. શબ્દ મધુર જોઈએ. બાદશાહના હૃદયમા દયારૂપી વેલડી નવપલ્લવિત થઈ છે એટલે એના શબ્દોમાં અનુપયોગ સ્વાભાવિક રીતિએ ન હોય. એક બે વાર બાર હજારીએ કહ્યુ: "કાંઈ નહિ; સ્હેજે" પણ આશ્ચર્યની અસરમાંથી એ મુક્ત થઈ શક્યો નહિ એ આશ્ચર્ય કાંઈ જેવું તેવુ હતુ? મરેલી સ્રી, બાળી નંખાયેલી સ્રી તેનેજ જેનુ શબ ભસ્મીભૂત કરવામાં આવ્યુ છે એવી સ્રી તુગડાના છેડેથી છોડીને (તે પણ પ્રથમની જેમ સ્નાન માટે તૈયાર થયેલા રૂપે) મોતી આપે એ આશ્ચર્ય કાંઈ જેવુ તેવુ ગણાય? અભૂતપૂર્વ આ આશ્ચર્યની અસરથી સ્હેજે છૂટાય શી રીતે? આથી બાદશાહે માન્યુ કે: "મેં મોતી માગ્યા તેથી આજે આટલા લાંબા કાલે મોતી પાછાં આપવા પડે છે, તેની શુ આ અસર છે"? આથી બાદશાહે સામન્ત્યાનુસાર કહ્યું— "શું તેં કોઈ માન્ય રત્ન કે એ મોતી મેં તને આપી દીધાં

હતા? શું તો હમને ગણવા આવ્યા હતા" ત્યારે બાદશાહે આ રીતિએ કહ્યું ત્યારે આક્ષેપનું નિરાકરણ કર્યા વિના ચાલે? તેણે કહ્યું: "જહાંપનાહ! મેં એવું માન્યું જ નથી" આમ કહી બનેલો તમામ બનાવ કહી સંભળાવ્યો તેણે કહ્યું-ઉપાધ્યાય શ્રીશાંતિચન્દ્રજીના આ ચમત્કારથી હું ગરકાવ થયો છું તેથી વારંવાર ચામર વીંજવામાં સ્ખલના થાય છે "ક્ષમા કરો. બાદશાહ સલામત!" બાદશાહ બોલ્યો "આટલા આશ્ચર્યમાં તું નવાઈ પામે છે? એ તો બીજો પરમેશ્વર છે"

બાદશાહને બાપ બનાવ્યો, ચમત્કાર બીજો.

રાખવો સવારે ગુલાબબાગમાં આવવું" બીજે દિવસે સવારે ઉપાધ્યાયજી ગુલાબબાગે પધાર્યા. બાદશાહ પણ પરિવાર સાથે ત્યાં ગયેલ છે. આજે ચમત્કાર જોવાનો છે એ વાત ફેલાતા સાથેના પરિવારમાં કાંઈ કમીના હોય? નગરલોકની મેદનીનો પણ પાર નથી ઉપાધ્યાયજી તથા બાદશાહ પરસ્પર ધર્મચર્ચા કરી રહ્યા છે એટલામા બાદશાહી નોબતની ગર્જના થઈ. બાદશાહી નોબત બીજ પ્રકારે-બીજ પ્રસંગે વાગે કાં તો શાહી હુકમથી વાગે, કાતો શત્રુને હરાવી વગડાવે ત્યારે વાગે બાદશાહે વગાડવાનુ ફરમાન તો કર્યું નથી એવો કોઇ ખાસ પ્રસંગ નથી કે તેવું ફરમાન હોય. "અમારી આજ્ઞા વિના બાર બાર ગાઉમાં આવો ડંકો વગાડવાનો કોઇને હુકમ નથી તો આ કોણે નોબતનો ગડગડાટ કર્યો?" બાદશાહે કહ્યું "શી ધાંધલ છે, કોણ ચડી આવ્યું છે, કયો દુશ્મન દળ લઇને દિલ્હી ઉપર આક્રમણ લઇને આવ્યો છે?" એ જાણવા સેવકોને તપાસ કરી લાવવા ફરમાવ્યું. નોકરો તપાસ કરી આવીને હાજર થઇને કહે છે- "જહાંપનાહ! આ તો આપના પિતાજી, હૂમાયુ-બાદશાહ પોતાના લાવ લશ્કર સાથે તમને મળવા આવે છે" હૂમાયુ તો મરી ગયો હતો. પણ આ તો ચમત્કાર છે ને હજી તો આ વાત થઈ રહી છે ત્યાં તો ખુદબખુદ (પોતે આપઆપ) હૂમાયુ આવીને ઉભો રહ્યો. પોતાના પુત્ર અકબરને વ્હાલથી ભેટ્યો. પિતા-પુત્ર પરસ્પર ખુબ ખુબ ભેટ્યા હૂમાયુએ પરિવાર તમામને મેવા, મિઠાઈથી ભરેલ થાળ વગેરે આપ્યા અને જોતજોતામા તો જેવો આવ્યો હતો તેવો તે ચાલ્યો. બાદશાહે વિચાર્યું કે "શું આ ઇંદ્રજાલ છે? નહિ, નહિ, ઇંદ્રજાલ નથી કેમકે આપવામાં આવેલી ચીજ મેવા, મિઠાઈ, ભાજનાદિ તો વિદ્યમાન છે. જરૂર, જરૂર આ પ્રભાવ ગુરૂમહારાજનો છે, એમણેજ આ ચમત્કાર બતાવી છે." બાદશાહે નમન કરી ગુરૂમહારાજની સ્તુતિ કરી

બે શિષ્યોએ વહન કાર્ય કર્યું. તેમને આ રીતે આવતા જોઈ જ્યારે નજરે પડયા ત્યારે બાદશાહ સામે આવ્યો અને નમી પડયો, ક્ષમા માગી બાદશાહના દીલમાં થયું, "કેવી ગુરૂભક્તિ? શિષ્યો વળી ઉપર બેસાડીને લાવે એ તો પ્રત્યક્ષ છે જ: પરંતુ ઉપાધ્યાયજી કાયમ આ કષ્ટ સહન કરે છે. મ્હારી સાથે આવવું, તેને અંગે સહન કરવું પડતું સહન કરવું એ પણ પોતાના ગુરૂના આદેશપાલન ખાતરજ છે એ મહાત્માને કયો સ્વાર્થ છે? કયા પૈસા, ટકા લેવા છે? બાદશાહે કહ્યું "મહારાજ! આપને અતિકષ્ટ થયું, ક્ષમા કરો, આપે આવું ઉતાવળે આવવાની જરૂર નથી, આવા પ્રસંગે ધીમે ધીમે આવો એજ ઈચ્છવા યોગ્ય છે." ક્રમસર પ્રયાણે લશ્કર અટક જઈ પહોંચ્યું. ત્યાંના રાજાએ નગરના દ્વાર બંધ કર્યાં. કિલ્લો મજબુત હતો. બાદશાહે કિલ્લાને ઘેરો ઘાલ્યો. એ ઘેરો બાર વર્ષ રહ્યો. બાર બાર વર્ષ પસાર થયા છતાં પાસા પોબાર પડતા નથી અર્થાત્ કિલ્લો સર થતો નથી

આજકાલ જૈનેતરો જૈનોને હલકા પાડવા કહે છે કે-"જૈનોના અમલમા રાજ્ય ગયું પણ એ સદંતર ખોટું છે. કુમારપાલમહારાજા જૈન હતા, તેમના સમયમા રાજ્ય વધ્યુ કે ઘટયું? કહો કે વધ્યું. સંપ્રતિમહારાજા જૈન હતા, તેમના સમયમા રાજ્ય વધ્યું કે ઘટયું? કહો કે વધ્યુ હિંદુસ્તાનનુ રાજ્ય કોના હાથમાથી ગયુ? કયારે ગયુ? દિલ્હીની ગાદી મુસ્લિમોને હસ્તગત કયારે થઈ? કયા રાજાઓ ખોઈ? પૃથ્વીરાજ ચોહાણ તથા જયચંદ રાઠોડ એ બેજ હિંદના રાજ્યના પતનના નિમિત્ત મુખ્ય કારણો છે. એ જૈન કે ઈતર? શા કારણે રાજ્ય ગયુ? [illegible] ગુમાના કારણેજને? વિષયલાલસાના કારણે રાજ્ય જાય એમાં નવું શું? કારણ વિપર્યાસનું, દોષ વિષયના લાલચુઓનો અને [illegible] દોષ દેખાવો જૈનોને માથે"

હવે અકબરના પ્રસંગમાં શત્રુંજય જાય છે કે શું થાય છે? તે જુઓ. બાદશાહને ધર્મદ્વેષી મુસલમાનો કહેવા લાગ્યા-"હે બાદશાહ! જ્યાં સુધી હમારી પાસે આ લુચ્ચો [illegible] છે ત્યાં સુધી હમારા હાથમાં કિલ્લો નહિ આવે. હમને કોઈની સોબત ન જડી તે આની જડી? તારા બાપે, દાદાઓ કોઈએ આવાની સોબત કરી હતી?" ધર્મદ્વેષીઓ કાયમ ધર્મપ્રેમીઓના દીલમાં આ રીતેજ અવળું ભૂત ભરાવે છે.

બાદશાહનો અડગ વિશ્વાસ.

બાદશાહનું ધૈર્ય પણ કેવું! બાર બાર વર્ષ વીતવા [illegible], ધર્મદ્વેષીઓના આવા પ્રયત્નો છતાં ઉપાધ્યાયજી પરત્વે [illegible] વિશ્વાસ, કાયમ ધર્મશ્રવણ, બાદશાહ [illegible] [illegible] [illegible] એક વખત ધર્મશ્રવણ પ્રસંગે તેણે ઉપાધ્યાયજીને [illegible] "પૂજ્ય! ધર્મહીન મનુષ્યો, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પણ કેમ?"

ઉપાધ્યાયજીની તાકાત.

એક નિયમ છે કે ટોળાના આગેવાન બનવું નહિ, કારણ કે જો વિજય થાય, યશ મળે તો મૂછે હાથ ટોળું દે, અને અપયશ, પરાજય થાય તો દોષ કોને ? આગેવાનને. ઉપાધ્યાયજી જો આગેવાન (ટોળાના) થાય તો વિજયમાં મૂછે હાથ મુસલમાનો દે અને પરાજયમાં વાંક શેવડાનો.

બાદશાહે અરજ કરી કહ્યું કે 'પૂજ્ય ! એમાં ઢીલ શા માટે ?

ઉપાધ્યાયજીએ પોતાની શરત રજુ કરી. અકબરની શ્રદ્ધા કેવી છે તે વિચારવા યોગ્ય છે. ઉપાધ્યાયજીની શરત– 'આખી છાવણીએ અહીં જ રહેવું, કિલ્લે તમારે તથા મારે, બેજ વ્યક્તિએ જવાનુ, નગરમાં કે છાવણીમા કોઇએ કોઇને મારવો નહિ, કોઈએ કોઈ પણ પ્રાણીની હિંસા કરવી નહિ'. ઉપાધ્યાયજીએ અહિંસા પણ પ્રથમ કબૂલ કરાવી. અહિંસાનો અધિષ્ઠાતા એજ કરે. બાદશાહે તેવી ટેલ છાવણીમાં ફેરવી અર્થાત્ તેવો હુકમ કર્યો. બીજે દિવસે બાદશાહ તથા ઉપાધ્યાયજી બન્ને સાથે, એકલા કિલ્લા પાસે આવ્યા તે વખતે પેલા છિદ્રગવેષી, ધર્મદ્વેષી મ્લેચ્છો પરસ્પર એજ પી જાય પી જવા લાગ્યા, એજ પ્રજલ્પવાદ કરવા લાગ્યા કે– 'અહો ! આમા જરૂર ભેદ છે આ ઉપાધ્યાય શ્રીશાંતિચન્દ્રજી જરૂર દુશ્મનને મળેલો છે, ફૂટેલો છે, બાદશાહને આ રીતે એકાકી લઈ જાય છે તો જરૂર તે દુશ્મનને હાથોહાથ સોંપી દેશે' આવા વિષમ વાતાવરણમાં પણ બાદશાહનો વિશ્વાસ અડગ છે, તથા ઉપાધ્યાયજી પોતે પણ પોતાના કાર્યમાં અડગજ છે કાર્યકરોએ લગાડોની લવરી સામે જોવાનું હોય નહિ જેઓ લવરી સામે જોયા કરે તેઓ કાર્ય કરી શકતા નથી

હવે ઉપાધ્યાયજીએ પોતાનું કાર્ય શરૂ કરી દીધું એક કુંડ મંગાવીને કિલ્લાની આસપાસની બાજુને પાણી ભરી દીધી, બીજી

કુદથી શત્રુના સૈન્યને સ્તંભિત કરી નાખ્યું કે જેથી તે [illegible] કરી શકે નહિ અને ત્રીજી કુદથી શહેરના દરવાજા તોડી ફોડી નાખ્યા

બાદશાહે નગર પ્રવેશ કર્યો નગરમા પોતાની આજ્ઞા પ્રવર્તાવી આ ત્રીજો ચમત્કાર ઇચ્છામાત્રમા [illegible] નજરોનજર

ગુરૂથી ચેલા વધ્યા.

હવે દિલ્લીપતિ મોગલસમ્રાટ [illegible] અંજલિ જોડી [illegible] કે-ગુરૂદેવ! કોઈથી ન થાય તેવું કાર્ય આપે ક્ષણમાત્રમા સિદ્ધ કર્યું. આ રાજ્ય ખરી રીતે આપનું [illegible]. બાકી વાત તો એજ છે. આપ તો ઓલિયા ફકીર [illegible] દરવેશ [illegible] જહાનમા ક્યાંય [illegible] નથી કૃપાનાથ! [illegible] ફરમાન કરો! હુકમ ફરમાવો! હું આપને [illegible]

જે મુસલમાનો પ્રજલ્પવાદ કરતા હતા તેમને ક્ષમા કરવાનું પ્રથમ માગ્યું પછી જજીઆવેરો બંધ કરવાનુ માગ્યું. જજીઆ વેરો એટલે ? હિંદુઓ પાસે માથા દીઠ લેવાતો વેરો. હિંદુપણ ટકાવવા માટેનો વેરો. જે હિંદુએ હિંદુપણું ટકાવવું હોય તેણે પ્રતિવર્ષ માથા દીઠ એક સોનૈયો આપવો, એ વેરાનું નામ હતુ જજીયા (જીજીયા) વેરો આ વેરાની આવક બાદશાહને પ્રતિવર્ષ ચઉદક્રોડ સોનૈયાની હતી. આ બે માગણીથી ઉપાધ્યાયજીએ શુ કર્યું ? અપકારી મુસલમાનોને પણ ક્ષમા અપાવી તેમના ઉપર ઉપકાર કર્યો. જજીઆવેરો બધ કરાવી હિંદુઓને પણ બોલતા બંધ કર્યા

બાદશાહે એ તો કબૂલ્યુ પણ ફરી અરજ કરી :- "અય મહાત્મન્! આ તો મ્હારી રૈયત માટેજ આપે માગ્યુઃ આપ હજી કાંઈ માગો ? બાદશાહની પ્રાર્થનાથી ઉપાધ્યાયજીએ માગ્યું- "બાદશાહ ! તેં શિકાર તો બંધ કર્યો પણ એક ભયંકર કૃત્ય બંધ કર એવી અમારી ઈચ્છા છે ચકલાની સવાશેર જીભનો રોજનો ત્હારો ખોરાક તજી દે (વિચારો સવાશેર જીભ કરવામા કેટલાં ચકલાં મરાતાં હશે ?) માંસાહારનો આવો જિહ્વાનો સ્વાદ ઉપાધ્યાયજી એકદમ છોડાવે છે. તથા શત્રુંજયના યાત્રિકો પાસે લેવામાં આવતો વેરો જતો કર ? (સિદ્ધગિરિની યાત્રા કરવા જતા સોનૈયાનો કર હતો તે બધ કરાવ્યો) તથા ત્હારા આખા રાજ્યમાં છ માસ અમારિપટહ વગડાવવા પૂર્વક અમારીનુ પાલન કરાવ, અમારી પળાય તેવો પ્રબંધ કર. શ્રીહીરવિજયસૂરીશ્વરજીએ બાર દિવસ પળાવ્યા, વાચકજીએ છ માસ.

અમારીના છ માસ.

બાદશાહે તરત બધું કબૂલ્યુ હવે છ માસ કયા તે ગણાવે છે કયા છ માસ એ પ્રશ્ન સાથેજ ઉપાધ્યાયજીએ આરંભમાંજ કહ્યું-

"બાદશાહ ! પ્રથમ તો તમારો જન્મ માસ !" કહેવાય પણ વાહ અને આથી પણ વધે. હવે ગણના આગળ ચાલી. બાદશાહનો જન્મ-માસ, પર્યુષણાપર્વ સંબંધી બાર દિવસ, (એ દિવસો તો પ્રથમ અપાયેલાજ હતા પણ એને અહીં ફરી પાકા કરવામાં આવ્યા). બધા રવિવાર, તમામ સંક્રાંતિના દિવસો, નવરોજનો મહિનો. ઈદના તમામ દિવસો, તમામ મોહરમના દિવસો અને સોફીયાનના દિવસો. એ રીતિએ કુલ છ માસ અમારીપાલન માટે નક્કી કરવામાં આવ્યા.

બાદશાહે તરત ફરમાનપત્રો આપ્યા ને તેઓને (પાદશાહે) શ્રીશાન્તિચંદ્રજી ગુરુમહારાજ શ્રીહીરવિજયસૂરિજીને સોંપ્યા.

ગુરુ [illegible] વાંચ્યા. શાન્તિચંદ્રજી (પાછા [illegible]) [illegible] શાસનપ્રભાવના કરી. આ બાગળીને [illegible] અમારિ પાલન કરવા કરાવવાને માટે, અમારિ(દિવસો)માં [illegible] માટે પર્યુષણામાં પ્રથમ આવશ્યક કૃત્ય છે.

અમારિપડહો

कालसौकरिकेणाथ सूना मोचयसे यदि।
तदा ते नरकान्मोक्षो राजन्! जायेत नान्यथा॥
(त्रि० प० १० सर्ग ९ श्लो० १४५)

શ્રેણિકનો ઉદ્યમ.

આ સાંભળીને શ્રેણિકમહારાજ બેસી ન રહ્યા પરંતુ તે કરવાનો ઉદ્યમ કર્યો કાલિયા-કસાઈ પાસે ગયા અને શ્રેણિકરાજા વડે કાલિયો કસાઈ કહેવાયો કે "જો તું કસાઈખાનું છોડી દે (જીવોને મારવું બંધ કરે) તો હું તને ઘણું દ્રવ્ય આપુ, કારણ કે અર્થના લોભથી તું કસાઈ છે" આ કહેવાથી શ્રેણિકમહારાજાએ દ્રવ્યથી પણ કસાઈખાનું બંધ કરાવવું એ શ્રેયસ્કર છે એમ માન્યું અથવા રાજસત્તાના જોરે અને પૈસાના જોરે પણ કસાઈખાનુ રદ કરાવવુ જોઈએ તેથી શ્રેણિકમહારાજાએ તે ઉદ્યમ કર્યો. પરંતુ કાલિયો-કસાઈ તો બોલ્યો કે "કસાઈખાનામાં શું દોષ છે? કારણ કે જેનાથી મનુષ્યો જીવે છે તે કારણથી તેને હું કોઈ દિવસ છોડવાનો નથી." એમ તે બોલ્યો ત્યારે શ્રેણિકમહારાજે કોઈ રીતે પણ કસાઈખાનું રોકવા માટે વિચાર્યું કે- "અંધારાકુવાની અંદર તે કસાઈપણું કેવી રીતે કરી શકશે? એમ વિચારી અંધારાકુવામા નાખીને રાતદિવસ તેને રાખ્યો."

कालसौकरिकोऽप्यूचे राजा सूनां विमुञ्च यत्।
दास्येऽर्थं बहुमर्थस्य लोभात्वमसि शौनिकः ॥१६१॥
सूनायां ननु को दोषो? यया जीवन्ति मानवाः।
तां न जातु त्यजामीति कालसौकरिकोऽवदत् ॥१६२॥
सूनाव्यापारमेषोऽत्र करिष्यति कथं न्विति।
नृपः क्षिप्याऽन्धकूपे तमहोरात्रमधारयत् ॥१६३॥
(पर्व १० स० ९.)

યાકિનીમહત્તરાસૂનુવચન.

શ્રીહરિભદ્રસૂરીશ્વરજીમહારાજની કરેલી આવશ્યકની ટીકામાં પણ અમારિઉદ્‌ઘોષણાની વાત જણાવી છે.

जिणमहिमं उदाहरणं-मोहासो राया समणविओ, अमाघाओ (आव० हरि० पृ० ४०१)

યાત્રાપંચાશકમાં અમારીનું વિધાન.

તેજ શ્રીહરિભદ્રસૂરીશ્વરજીમહારાજ યાત્રાપંચાશકમાં આજ્ઞા [illegible] જણાવતા જણાવે છે કે યાત્રાના આરંભમાં ગરીબ વિગેરેને અનેક [illegible] સંતોષ કરવા માટે દાન આપવું અને ગુરુમહારાજે પોતાની દેશના [illegible] રાજા પાસે નિર્દોષ [illegible] ([illegible]) કરાવી [illegible] જણાવે છે

आरंभे च्चिय दाणं दीणाईण मणाणुकंपाए।
[illegible] गुरुणा [illegible] (पं० या० [illegible])

તેની ટીકામાં ટીકાકારમહારાજ પણ '[illegible]' [illegible] કહે છે કે 'મા' [illegible], [illegible]. તે [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] પમાડે છે, તેનો નાશ [illegible] [illegible] [illegible] તે '[illegible]' [illegible] અમારી [illegible]

વસ્તુ નથી કે જે અમારિપડહો આપવામાં સમર્થ ન થાય અર્થાત્ સર્વ આપે છે, તેથી યાત્રાના પ્રસંગમાં અમારિપડહો વિસ્તારવો જોઇએ" એમ અહીં આગળ શિખામણની વિધિમાં સામાન્ય ગુણની પ્રશંસાથી ભાવથી પ્રધાન એવા ગંભીરદૃષ્ટાંતો કહેવા વડે કરીને રાજા કહેવાયો, અને આગળ જતાં જણાવે છે કે "ઘણા પ્રાણીઓને સરખું એવું આ મનુષ્યપણું મળે છતે ધર્મથી અર્થાત્ પુણ્યથી રાજાપણું થાય છે" એમ જાણીને હે સુંદર! રાજન્! આ ધર્મની અંદર યત્ન કરવો જોઇએ ધર્મજ સર્વ ઋદ્ધિનુ મૂલકારણ છે બધાઓના મનનુ હરણ કરનાર પણ તેજ છે અર્થાત્ ખુશ કરનાર છે. એટલુ જ નહિ પણ આ સંસારરૂપી સાગરની અંદર ધર્મજ યાનપાત્ર (નાવ) સમાન છે." તે ધર્મ કેવી રીતે થાય છે તે જણાવતા જણાવે છે કે-"આ ધર્મ બધાના ઉચિત અર્થને સંપાદન કરવા વડે કરીને શુભ અનુબંધવાળો થાય છે. વળી તે ધર્મ વીતરાગપરમાત્માનું પ્રધાનપણુ હોવાથી તેમની જાત્રામાં ઉચિત અર્થ સંપાદન કરવાથી અત્યંત શ્રેષ્ઠ થાય છે." આવી રીતે રાજાને શિખામણ આપવામાં જે ભાવ તે પ્રગટ કરતાં જણાવે છે કે "આમાં એટલે વીતરાગપરમાત્માની યાત્રામા જેમ ભગવાનના જન્મકલ્યાણકઆદિમાં તે તે કાલે બધા પ્રાણિયો સુખી થયા તેમ હમણાં પણ બધા પ્રાણિયોને અભયદાન દેવા વડે (અમારિપડહાવડે) કરીને તે કર, અર્થાત્ સુખી કર" આવી રીતે રાજા પાસે અભયદાન દેવડાવવાનુ અર્થાત્ અમારિપડહ વગડાવવાનુ જણાવે છે.

દ્રવ્યથી પણ અમારિપડહાની કર્તવ્યતા.

પ્રવચનગુરૂમહારાજ ન હોય તો શ્રાવકોએ ક્રમે કરીને અર્થાત્ રાજકુલને યોગ્ય એવી નીતિથી રાજાને મળવું જોઇએ. અને તેવી રીતે રાજાને પૈસા આપીને પણ અમારિપડહ વગડાવવો

જોઈએ. એટલુંજ નહિ પણ જે જે પ્રાણિઓના પ્રાણ જનાર હો તેને પ્રેમ ઉત્પાદન કરવાપૂર્વક દાન આપવું જોઈએ અને યાત્રાના દિવસના પ્રમાણ સુધી યોગ્ય કરવું જોઈએ અને નિરવદ્ય [illegible] કેમના કરવી" આ ઉપરથી શ્રીહરિભદ્રસૂરીશ્વરજીમહારાજ પણ એ વાત જણાવે છે કે દ્રવ્ય-દેવાપૂર્વક પણ અમારિપડહ વગડાવવો જોઈએ.

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

ચૂર્ણિકારમહારાજનું કથન.

ચૂર્ણિકારમહારાજ પણ આવશ્યકની ચૂર્ણિમાં જણાવે છે કે શ્રેણિકમહારાજ ભગવાનને પૂછે છે કે-"હે ભગવન્ મને કહો. હું સાથી (કયા કારણથી) નરકમાં જઈશ અથવા કયા ઉપાયથી નરકે ન જાઉં. ત્યારે-

ભગવાન્ ઉત્તરમાં જણાવે છે કે 'જો કાલિયો કસાઈ કસાઈખાનુ બંધ કરે અને જો કપિલા માહણી પાસે ભિક્ષા દેવડાવે એવું જો તું કરી શકે તો તું નરકે ન જાય' ત્યારે શ્રેણિકમહારાજ તે કરવાને માટે તેઓની પાસે ગયા સર્વપ્રકારો વડે કરીને તેમને સમજાવ્યા.

सेणिओ सामिं भणति-भगव ! आणाहि, अहं कीस नरकं जामि ?, केण वा उवाएणं नरकं न गच्छेज्जा ?,

सामी भणति-जदि कालसोयरियं सूणं मोएहि, जदि य कविला माहणि भिक्खं दवावेहि तो तुमंपि न गच्छेज्जासि नरकं, सो तेसिं मूलं गतो, वीमंसित्ता य णं सव्वपगारेहिं, (आव० चू० पृ० १६९)

આ ઉપરથી તે વાત સાબિત થાય છે કે ચૂર્ણિકારમહારાજે જણાવ્યું કે પૈસા આપીને પણ અભયદાન કરવું જોઈએ એમ ભગવાન્ જણાવે છે.

અમારિપડહાનું સૂત્રમાં વિધાન.

આવીજ રીતે ઉપાશકદશાંગમાં પણ આજ વાત જણાવે છે કે-ત્યારપછી રાજગૃહનગરની અંદર કોઈ એક દિવસ અમારિપડહ વગડાવ્યો હતો

'तए णं रायगिहे नयरे अन्नया कयाइ अमाघाए घुट्ठे यावि होत्था' (उपा० सू० ४९)

આ રીતે પતિવ્રતાધર્મના પાલનના વચનથી [illegible] પતિવ્રતા-ધર્મના વચનથી, વળી તે પૂર્વના [illegible] અને તેથી આગળ [illegible] વચનથી [illegible] કરી ગયા કે [illegible] [illegible] [illegible] હોય, માટે [illegible] હોય [illegible] હોય, આ રીતે તે પ્રકારે પણ [illegible] [illegible] દયા અને [illegible] [illegible] [illegible] નથી [illegible] [illegible] [illegible] વચનથી તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે।

દ્વિતીય-દિન-દેશના

વાર્ષિકપર્વનું મહત્ત્વ

ભવ્યજીવોના ઉપકારને માટે આચાર્ય ભગવાન્ શ્રીમાન્ વિજયલક્ષ્મીસૂરીશ્વરજીમહારાજાએ રચેલા આષ્ટાહ્નિકાના પ્રથમ દિવસના વ્યાખ્યાનમાં વિવેકી શ્રાવકોએ, વ્રતધારીઓએ છ અટ્ઠાઇઓ આરાધવાની છે. અને તેમાં પણ આ પર્યુષણાપર્વની અટ્ઠાઇ પણ વિધિપૂર્વક આરાધવાની છે એમ જણાવી ગયા.

તેમાં આ પર્યુષણાપર્વ એ વાર્ષિકપર્વ છે અને આઠમ, ચૌદશ વગેરે તિથિ માસિકપર્વ છે. (ઠા૦ પૃ૦ ૩૬૯ જીવા૦ પૃ૦ ૩૦૪. સૂર્ય૦ પૃ૦ ૪૦૮) એ પર્વની ગણુના માસિકપર્વ તરીકે છે, જ્યારે પર્યુષણાપર્વની ગણુના વાર્ષિકપર્વ તરીકે છે. વર્ષમાં એકજ વાર આવે અને એકજ વાર આરાધાય તે વાર્ષિકપર્વ 'अधिकस्य अधिकं फल' એમ કહે છે તેથી શ્રાવણ-ભાદરવામા, વળી ભાદરવા-આસોમાં એમ બે વાર આરાધવામાં ખોટું શું ? એ પ્રશ્નજ અસ્થાને છે કેમકે જો એમ થાય તો એ વાર્ષિક ગણાતા પર્વનુ વાર્ષિકપણું જ ઉડી જાય છે. વાર્ષિકપર્વ તેનુજ નામ કે જે વર્ષ મા એકજ વાર આવે

પેલા સાર્થવાહના મૂછના વાળની વાત યાદ છે ? 'વાંકો પણ મારો' એમ કહેનારને વટના આધારે, વાળના આધારે વસ્તુના આધારે, તત્ત્વના આધારે તરત નાણાં મળ્યાં અને પેલા બીજાએ, 'આ એ વાંકો છે તો લે આ બીજો' એમ કહી મૂછનો બીજો વાળ તોડી આપ્યો તેની શી વલે થઇ ? જેને પોતાની મૂછના વાળની કિંમત નથી તેના વચન ઉપર વિશ્વાસ રાખે કોણ ?

[illegible]

[illegible] (૬) [illegible]

કરવા યોગ્ય છે (कल्प० भा० सू० ५८) જૈનશાસનમાં આત્મશુદ્ધિ માટે વાર્ષિકપર્વરૂપ આ એકજ દિવસ નિયત કરેલો છે. સાધુનો દીક્ષાપર્યાય પણ જેટલાં પર્યુષણાપર્વ જાય તેટલાં વર્ષનો ગણાય છે

'जम्हा पज्जोसवणादिवसे पव्वज्जापरियागो व्यपदिश्यते-व्यवस्थाप्यते संला-पत्तिया वरिसा मम उवट्ठावियस्सत्ति तम्हा परियागवत्थवणा भण्णति' । (नि० भा० ३१३८ चू०)

વાર્ષિકકૃત્યો.

વાર્ષિકપર્વને અંગે, ગત ભાદ્રપદશુક્લ પંચમીથી આ ચતુર્થી સુધીનાં આવશ્યક કૃત્યો ન થાય તો તેની આલોયણા લેવી જોઈએ.

વાર્ષિકકૃત્યોની સંખ્યા અગીઆરની છે તે હવે શાસ્ત્રકાર-મહારાજા ક્રમસર જણાવે છે. પ્રથમ સામાન્યતઃ કહે છે કે સંઘ-પૂજા વગેરે અગીયાર કૃત્યો પ્રતિવર્ષ વિવેકી શ્રાવકોએ વિધિ-પૂર્વક કરવા જોઈએ.

पइवरिसं संघच्चण १ साहम्मिअभत्ति २ तहय जत्ततिग ३। जिणगिहिण्हवणं ४ जिणधणवुड्ढी ५ महपूअ ६ धम्मजागरिआ ७ ॥१॥ सुयपूआ ८ उज्जवण ९ तहेव तित्थप्पभावणा १० सोही ११ । (श्रा० वि० पृ. १६०)

પૂર્વાચાર્યકૃત ગાથાથીજ ગ્રંથકાર અગીઆર વાર્ષિકપર્વ-કૃત્યો જણાવે છે.

તે અગીઆરકૃત્યોનાં નામ.

૧. સંઘપૂજા ૨ સાધર્મિકવાત્સલ્ય ૩. યાત્રા ૪. સ્નાત્રમહોત્સવ ૫. દેવદ્રવ્ય-વૃદ્ધિ ૬. મહાપૂજા ૭. રાત્રિજાગરણ ૮. શ્રુતપૂજા ૯. ઉદ્યાપન (ઉજમણું) ૧૦. તીર્થપ્રભાવના અને ૧૧. આલોયના.

[illegible]સ્નાન-પ્રથમ કૃત્ય.

શક્તિ હોય તો શ્રીગંગાની પૂજા રોજ કરવા યોગ્ય છે અને શક્તિ ન હોય તો જન્મથી પ્રતિવર્ષ એક વખત તો શ્રીગંગાનું પૂજન કરવું જોઈએ [illegible]

જમણોમાં ઘરનો સ્ત્રીવર્ગ, વાજતે ગાજતે નોતરાં દેવા જાય છે સંઘ પ્રસંગે એમ કોઈ ગયુ ? કરો તુલના. ત્યાં પેલા જેટલો આદર નથી એ સ્પષ્ટ છે. લગ્નાદિ પ્રસંગે ઘરના જ બ્હેન, બેટી, વહુઓ કહેવા જાય છે ને ? અને માંડવે બેસાડી, ખોબે ખોબે લ્હાણી અને જરાય ઓછું ન દેખાય તેવી પહેરામણી કરો છો ને ? સંઘપૂજા પણ તેજ પ્રકારે કરવી જોઈએ સંઘને અંગે ઘેરથી કોઈ બોલાવવા ગયું ? કોણ રહી ગયુ ? કયા ગુણવાન્ ભાઈ-બ્હેન નથી આવ્યાં ? નથી આવ્યા તો શાથી ? આ કદી જોયું ? તપાસ કરી ? શ્રીસંઘને માટે પણ મનોહર મંડપની રચના કરવી જોઈએ આવનાર ભાઈ-બ્હેનોને બેસવાના સુખાસન જોઈએ પછી અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ દેવાપૂર્વક, પૂર્ણ ઉલ્લાસથી જમાડી ત્યારબાદ પહેરામણી (વસ્ત્રાલંકારની) કરવી જોઈએ આનું નામ ઉત્કૃષ્ટસંઘપૂજા, અને એકેક સૂતરની કોકડી આપવાથી થતી પૂજા તે જઘન્ય સંઘપૂજા સમજવી ભલે સૂતરની કોકડી અપાય પણ ત્યાંય હૃદય ભક્તિથી ઉછળતું જોઈએ આ બે પ્રકારની વચ્ચેની તમામ પ્રકારની પૂજા તે મધ્યમ પ્રકારમાં ગણાય

શક્તિના અભાવે, વિવેકી શ્રાવક સાધુ, સાધ્વીને સૂતરની મુહપત્તિ માત્ર આપીને ભક્તિ કરી શકે છે શ્રાવક, શ્રાવિકાને અંગે, સંખ્યામાં શક્તિ મુજબ, નહિ તો છેવટે એક, એક શ્રાવક, શ્રાવિકાને પણ નોતરી, કાંઈ નહિ તો સોપારી વગેરે આપી, તેટલા સન્માનથી પણ ભક્તિ કરી શકે છે પ્રતિવર્ષ શ્રીસંઘપૂજાનું આ કર્તવ્ય કરવું જ જોઈએ. જે આજે સૂતરની કોકડી તથા સોપારી દેશે તે કાલે શ્રીફલ પણ આપશે અને પરમ દિવસે પહેરામણી પણ કરશે જે આજે નહિ કરે તેનામાં અધિક કરવાની ભાવનાની કલ્પના પણ ક્યાંથી આવવાની ? જેને ટેવજ નથી પડી તે શું કરવાનો ? ક્ષેત્ર વિના ખેતી થવાની ? ક્ષેત્ર હશે આ ખેતીનો પ્રસંગ આવવાનો. અહીં દ્રવ્યનું મુખ્ય

નહિ. [illegible] કે [illegible]
[illegible]

મહાભારત.

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

રહસ્ય શું ? જે શૂરવીર હોય, ઘાત કરતાં, ઘર ફાડતાં, કશું કરતા કશો વિચાર સરખો ય ન કરે તેનામાં ક્ષમા કેટલી મુશ્કેલ? સૈનિક ક્યારે થાય? સામાનું શું થશે એ વિચાર એને હોય ખરો? મનુષ્ય જાતની દયા વગરના સૈનિકોમા સહનશક્તિ ક્યાથી હોય? ઘા સહન કરે પણ ક્ષમા ક્યાંથી લાવે? 'ક્ષમા વીરસ્ય ભૂષણમ્' એને અવળુ લેવાથી અનર્થ થાય. 'ક્ષમા એ તો વીરનુ ભૂષણ માટે વીર થવું જોઈએ' આ માન્યતા અનર્થકારી છે. વીરમાં-શૂરવીરમાં ક્ષમા મુશ્કેલ છે માટે એ એનુ ભૂષણ ગણાયું. નાનુ બાલક ફેરફુદડી ફરે, ચક્કરમાં દોડે એ જરા થાકતા ભલે બેસી જાય તો પણ એનો ચક્કાવો મટે નહિ, થોડો વખત સુધી તો એને બધું ચક્કર ચક્કર લાગે સૈનિકો-લડવૈયાઓમાથી, યુદ્ધ બંધ થયા પછી પણ ઘાતકીપણું, અવિચારીપણું જતું નથી. 'ક્ષમા વીરસ્ય ભૂષણમ્' આ સૂત્રને અવળું લેવુ એ કેવળ અવિચારીપણુ છે. 'ક્ષમા એ કાઈ કાયરો માટે નથી, વીર માટે છે, માટે શૂરવીર થવુ" એવો અર્થ વિવેક બહારનો છે, અવિચારી છે. ઘાતકીને ક્ષમા મુશ્કેલ છે માટે તેને ક્ષમા ભૂષણ રૂપ છે એ સૂત્રનું તાત્પર્ય એ છે કે સામર્થ્ય ધરાવનારમા સહન કરવું તે મુશ્કેલ છે

યૌવનમાં વ્રત.

યૌવનમાં વ્રત એથી પણ મુશ્કેલ છે. દેખાદેખીથી, એક બીજાની પ્રેરણાથી, રોગાદિક કારણે વૈદ્યાદિના કહેવાથી વ્રત લે એ વાત અલગ; બાકી યૌવનમાં વ્રત લેવુ મહામુશ્કેલ છે. આ બધું કહ્યું તેજ પ્રમાણે દરિદ્રપણાની અવસ્થામા અલ્પદાન દેવું તે પણ મહામુશ્કેલ છે દુનિયા એને અગીઆરમો પ્રાણ કહે છે પણ ખરી રીતે એને પહેલો પ્રાણ કહેવો જોઇએ. એને માટે તો બધા પ્રાણને જતા કરાય છે દશ પ્રાણની ધામધૂમ ધન માટે છે

[illegible]

न कयं दीणुद्धरणं, न कयं साहम्मिआण वच्छल्लं ।
हिअयंमि वीयराओ, न धारिओ हारिओ जम्मो ॥१॥

જેણે દીનોનો ઉદ્ધાર કર્યો નથી, જેણે સાધર્મિકવાત્સલ્ય કર્યું નથી, જેણે હૃદયમાં શ્રીવીતરાગદેવને ધારણ કર્યા નથી, તે પોતાનો જન્મ હારી ગયો છે.

જુગારમાં જુગારી જેમ જીતવા કે હારવાની હોડમાં મૂકાયો છે. તેમજ મનુષ્ય પણ આ જીવનમા જીતવા-હારવાની હોડમા મૂકાયો છે. સર્વને જીતવું છે. તમામ નિયમો જીતવા માટેના છે જીતવા માટેની જે આચરણા ન કરે તે હારેલોજ છે ને. શાસ્ત્રકાર જીતવાની ખબર દે, જીતવાની વાત કરે, હાર્યાની, હારવાની વાતો તેઓ ન કરે, મરણની ખબર તો કાળોતરીઓજ દે, ગોર તો જન્મની વાત કરે. શાસ્ત્રકાર તો કહે છે કે શ્રાવિકાનુ પણ વાત્સલ્ય શ્રાવકની માફકજ કરવાનુ છે. પછી તે વિધવા હોય કે સધવા હોય સાધ્વી તથા શ્રાવિકાને અંગે 'સુશીલા' એવુ વિશેષણ વાપરવામા આવ્યું છે.

અહીં જેને નથી પાલવતું તેવાઓ એમ પૂછે છે કે- "મહારાજ! સાધુ તથા શ્રાવકને બહુમાન આપીએ, તેમની ભક્તિ કરીએ પણ સાધ્વી તથા શ્રાવિકા (સ્ત્રીજાતિ)ની ભક્તિ કરવી, બહુમાન કરવુ એ કેમ પાલવે? શાસ્ત્રકાર કહે છે-લેશ પણ ભેદ વિનાજ, અન્યૂનાધિકપણેજ એ કરવાનુ છે.

श्राविकाणामपि वात्सल्यं श्रावकवदन्यूनाधिकं विधेयम्, ता अपि रत्नत्रयीवत्य सुशीला सधवा वा साधर्मिकत्वेन भणिता ।

શ્રાવિકાની ભક્તિમાં પણ ન્યૂનતા ન જોઈએ.

'શાસ્ત્રકાર શું કહે છે? વાત્સલ્ય અન્યૂનાધિકપણે કરવું. વાત્સલ્ય ન્યૂન પણ થઈ શકે, અધિક પણ થઈ શકે, અની કહે-

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] દર્શન, જ્ઞાન, અને ચારિત્ર [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] દર્શન, જ્ઞાન, [illegible]

[illegible]

[illegible]

પેટમાં આવેલાને પાડતાં વાર ન કરે!

શિષ્યને એમ થાય છે કે બાઈઓને આટલી હદે ચઢાવી દીધી. ગુરૂમહારાજાએ કોનો પક્ષ લીધો? ખૂબી તો જુઓ, સ્ત્રીઓ માથે આક્ષેપ મૂકનાર પુરૂષમાં સુધારણા થઈ? કેટલાક ભાઈઓ કહે છે કે-દેવતા કેમ નથી આવતા? નથી આવતા તે સારૂ છે. આવતા હોત તો તમારે તો ગાયો દોવરાવવી, છોકરા રખાવવા, કુતરા હંકાવવાં એજ કામ સોંપવાં હતાં ને? વિચારી લ્યો. દેવતા આવતા હોય તોયે ખસી જાય. કેડણગાડુ કોણ છે? પુરૂષ કે સ્ત્રી? જિંદગીનો નાશ થાય તોયે પારકી મદદ વગર જીવવું એ ગુણ કોનામાં?

શિષ્ય કહે છેઃ "હે સ્વામિન્! લોકમા તથા લોકોત્તરમાં સ્ત્રીઓ તો દોષથી ભરેલી પ્રસિદ્ધ છે. એનો પક્ષ આટલી હદે?"

यतः- अनृतं साहसं माया, मूर्खत्वमतिलोभता।
अशौच निर्दयत्वं च, स्त्रीणां दोषा· स्वभावजाः ॥१॥

અનૃત (જુઠું), સાહસ (ખોટું સાહસ), માયા (છલ પ્રપંચ), અવિચારીપણું, અતિલોભ, અશૌચ તથા નિર્દયપણું આ દોષો સ્ત્રીઓમા સ્વાભાવિક રહેલા છે"

પહેલો દોષ જુઠું બોલવુ તે. છતાં સ્ત્રીમાં જુઠું તો ડગલે ને પગલે યાદ રાખજો કે આ બધું કોણ કહે છે? શિષ્ય કઈ વાતને કેમ પલટાવવી એ કલામા સ્ત્રી પાવરધી. શુ એકલુ જુઠાપણુ જ છે? ના તો તો વાંધો નહિ કેમકે રંગીયાપેંગી યાનુ જુઠાણું નુકશાન ન કરે. એવા જુઠાણાથી પોતાના આત્માને હાનિ થાય તે વાત જુદી છે બાકી જગતને લાભ-હાનિ નથી બીજુ દુષણ સાહસ છે. જુઠામા સાહસ ભળે ત્યારે જગતને ભારે પડે. અહીં 'સાહસ' સારા અર્થમાં નથી. સારા અર્થનું

લોકે, લોકોત્તરે સ્રીઓ નિંદ્ય.

શિષ્ય કહે છે-હે સ્વામિન્! દુનિયામાં પણ કહેવાય છે કે-સ્રીઓ દોષની ખાણ છે, 'નારી નરકની ખાણ છે,' આપ ક્યાં નથી જાણતાં? કાંઈ હું જ કહું છું એમ નથી શાસ્ત્રકારોએ દૃષ્ટાંતો પણ આપ્યા છે, જે પ્રસિદ્ધ છે. સુકુમાલિકા, સૂર્યકાંતા કપિલા, અભયા, નૂપુરપંડિતા તથા નાગશ્રીનાં દૃષ્ટાંતોથી નારી કેટલી હદે નીચ છે તે જણાવે છે. એટલું જ નહિ, પણ

आगमेपि–'अणंताओ पावरासीओ, जया उदयमागया।
तया इत्थित्तणं पत्तं, सम्मं जाणाहि गोयमा! ॥१॥
(महानि० अ०१ गा०११५)

હે ગોતમ! અનંતપાપની રાશિ એકઠી થાય છે ત્યારે સ્રી-વેદ ઉદયમાં આવે છે. સ્રી ભલે નવમાસ ગર્ભ ધારણ કરે પણ નામ બાપનું. લીલામાં પોતે સૂએ, અને બાલકને સૂકામાં સૂવાડે પણ નામ બાપનું. અને બાલક મોટું થઈને કાંઈ અવિચારી કૃત્ય કરે તો 'કઈ મા ભારે મૂઈ હતી' એમ કહેવાય જેમ હિંદી લશ્કર ગમે તેટલું પરાક્રમ કરે, અરે મરે ભલે પણ જીત અમુકની કહેવાય તેમ આહીં પણ નામ બાપનું, જશ બાપને, દોષનો ટોપલો માને શિર. આવી સ્રીને માટે હે સ્વામિન્! આ તમે શું કરો છો? દુનિયાની કહેવતમાં 'વઢકણી વહુએ દીકરો જણ્યો' કહેવાય છે, 'વઢકણા ભાઈએ દીકરો જણ્યો' એમ બોલાય છે? 'જમવામાં જગલો, માર ખાવામાં ભગલો! જશ ભાઈને, અપજશ બાઈને આ રીતે લોક-લોકોત્તરથી નિંદિત સ્રીને માનાદિ જણાવો તે ઉચિત કઈ રીતે મનાય? દાન, વાત્સલ્ય વગેરે તેને માટે કેમ મનાય?

ત્રીજું કૃત્ય યાત્રા.

अष्टाह्निकाभिधामेकां, रथयात्रामथापराम् ।
तृतीयां तीर्थयात्रां चेत्याहुर्यात्रां त्रिधा बुधाः ॥१॥
(श्रा० वि० पृ० १६३)

૧ અષ્ટાહ્નિકામહોત્સવ રૂપ યાત્રા. ૨ રથયાત્રા અને ૩ તીર્થયાત્રા પ્રથમ પ્રકારની યાત્રામાં સર્વચૈત્યોમા અષ્ટાહ્નિકામહોત્સવ કરવો જોઈએ સર્વચૈત્યોમા પૂજા, મહાપૂજા ભણાવવી જોઈએ. ચમકશો નહિ, પત્થર દેવ, પત્થર ગુરૂ, પત્થર ધર્મ થઈ ગયો છે. નહિ તો એક દેહરે ઝઘઝઘાટ અને બીજે દેહરે ભીંતોમા ફાટ, પાણી ગળે આ બધું નસે? જિનેશ્વરદેવ માન્યા હોય તો આમ બને? તે તો ભક્તિ સમાન હોય. એજ રીતે ગુરૂમા પણ સમજવુ અમુક ઉપાશ્રયમાં આવે તેજ ગુરૂ અન્યથા નહિ એમ માનો તો પછી પત્થર દેવ, પત્થર ગુરૂ એમજ ને? પંચ-મહાવ્રતધારી સાધુ જ્યા હોય ત્યા ગુરૂ માનવાજ જોઈએ આ ઉપાશ્રયમાજ પૌષધાદિ ધર્મ કરવા, બીજે નહિ એનો અર્થ? તાત્પર્ય કે પ્રથમ યાત્રામા સર્વચૈત્યોમાં ધામધૂમપૂર્વક અષ્ટા-હ્નિકામહોત્સવ કરવો જોઈએ.

બીજી યાત્રા રથયાત્રા છે તે કુમારપાલમહારાજાએ જે રીતે કરી તે રીતે કરવી જોઇએ. એ પરમાર્હંત મહારાજાએ કેવી રીતે કરી? તે ગ્રંથકાર જણાવે છે. ચૈત્ર શુદી આઠમે ચોથે પહોરે, મહાઠકુરાઈથી, પ્રથમથી એકઠા થયેલા નાગરિક લોકોથી થતી 'જય જય' ઘોષણાપૂર્વક, કેવળ સોનાનો રથ, જેમાં શ્રીજિને-શ્વરદેવ બિરાજમાન છે તે મહારાજાના મ્હેલથી કાઢવામા આવ્યો. જેઓના હૃદયમાં ભક્તિ નથી અથવા જેઓ વાક્તિ ઉડાવવા માગે છે, તેવાઓ તો કહે છે ને કે–"ભગવાનને શી શોભા?" પણ અહીં તો કહે છે–'सोवण्णजिणवररहो' ખરી રીતિ તો આ

ભક્તિ કરી શકે) એટલે તે રથ દરેક મંડપે જાય છે, આથી દરેક શેરીના રહેનારાઓને દર્શન-પૂજનાદિનો પરમ લાભ મળે છે. આનું નામ રથયાત્રા.

ત્રીજી યાત્રા તીર્થયાત્રા શ્રીશત્રુંજય, શ્રીરૈવતગિરિ, તેમજ જ્યાં જ્યાં શ્રીતીર્થંકરદેવનાં જન્મ, દીક્ષા, કેવલજ્ઞાન અને નિર્વાણ થયાં હોય તથા વિહારભૂમિ હોય તે સ્થળો અતિશુભલાભોત્પાદક હોઈ, ભવોદધિતારક હોઈ તીર્થ કહેવાય છે અને તે દર્શનાદિ વિશુદ્ધિનુ કારણ છે.

जम्मणनिक्खमणेसु य, तित्थयराण महाणुभावाणं ।

इत्थ किर जिणवराणं आगाढं दंसणं होइ ॥ (बृ० क० गा० १२२७)

એ કારણથી વિધિપૂર્વક તીર્થયાત્રા અવશ્ય કર્તવ્ય છે આજે કેકની દૃષ્ટિએ તો તીર્થયાત્રા તથા સંઘ નકામાં જણાય છે. પરંતુ એવા સંઘના શત્રુઓ વિચાર કરે તો ખબર પડે કે સંઘ કાઢવા પૂર્વકની તીર્થયાત્રાથી ગામે ગામના દેરાસરના દર્શન થાય, ત્યાંના ચૈત્યોની, ત્યાંના સંઘની, ત્યાના અન્ય સામાજિક ક્ષેત્રોની સ્થિતિ જણાય, તે સંબંધી ઘટતું તરત થાય જો સંઘની પ્રવૃત્તિ ન હોય તો આ કોઈ પણ પ્રકારે બની શકે નહિ

શ્રીસિદ્ધસેનદિવાકરમહારાજના પ્રતિબોધથી શ્રીવિક્રમરાજાએ કાઢેલા શ્રીશત્રુંજયના સંઘનું ગ્રંથકાર વર્ણન કરે છે તેમાં (તે સંઘમા) ૧૬૯ સોનાના દેરાસરો હતાં, ૫૦૦ હાથીદાંત તથા ચંદન (સુખડ) વગેરેના દેરાસરો હતાં, ચોદ મુકુટબદ્ધ રાજાઓ હતા, શ્રીસિદ્ધસેનજી જેમા મુખ્ય છે તે સહિત પાંચ હજાર આચાર્યો છે" આચાર્યમહારાજે જણાવ્યુ કે-"એટલી કમનશીબી છે કે ઓછા છે" સીત્તેરલાખ શ્રાવક કુટુંબો હતા, એક કોડ

[illegible]

આવશ્યક છે. કેટલાકોને આ વાત નહિ ગમે. ભગવાનને આ શું ? પણ શોભા વિનાના દે'રામાં ભાવના કેવી રહેશે ? દેવદ્રવ્ય વિના શોભા થાય ? આખા સંઘના પરિણામને વધારનાર દેવ-દ્રવ્યની વૃદ્ધિ એ પરમ આવશ્યક કર્ત્તવ્ય છે. ઇંદ્રમાળા અગર બીજી માળાની ઉછામણીથી દેવદ્રવ્યની વૃધ્ધિ કરવી જોઈએ. એક વખત શ્રીરૈવતગિરિએ શ્વેતાંબરોનો તથા દિગંબરોનો સંઘ એક સાથે ભેગો થઈ ગયો, તીર્થને અંગે વિવાદ થયો, તે વખતે વૃદ્ધોનો નિર્ણય થયો કે–જે બોલીમા વધે તેનુ તીર્થ નિર્ણય પણ બોલીને આધારે, આથી બોલીનો રિવાજ કેવો પ્રબલ હતો તે સ્પષ્ટ છે. તે વખતે સાધુપેથડશા શેઠે ૫૬ (છપ્પન) ધડી સોનું બોલી તીર્થ પોતાનુ કર્યું હતુ. પોતાનુ એટલે શ્વેતાંબર સંઘનુ કર્યું હતું. ધડી એટલે દશ શેર. ચાર ધડી સોનુ તો સાધુપેથડશાહે યાચકોને તીર્થપ્રાપ્તિની ખુશાલીમા ેહેંચ્યું. આ રીતે વિધિપૂર્વક દેવદ્રવ્યની વૃદ્ધિ કરવી (સુકૃતસા૦ પૃ૦ ૪૦ ગા૦ ૩૭–૩૮) (અહી આગળ પ્રસંગને આસરીને શ્વેતાંબર અને દિગંબરોમાં જ્યારે દિગંબરોએ આ તીર્થ 'અમારૂં છે અમારૂં છે' એમ કર્યું ત્યારે બપ્પભટ્ટસૂરિથી પ્રતિબોધેલા આમરાજાએ ગિરનારજીનો સંઘ કાઢયો અને ત્યાં આવ્યા ત્યાર પછી રાજાએ અભિગ્રહ લીધો મહિના સુધી દિગંબરો સાથે વાદ ચાલ્યો પછીથી 'उज्जिंतसेलसिहरेति' એ ગાથા વડે વાદ પૂર્ણ થયો અને તીર્થ શ્વેતાંબરોનું ઠર્યું ત્યારપછી તીર્થને લઇને દિગંબર અને શ્વેતાંબરની જિનપૂજાનો દિગંબરોના દેવ નગ્ન અવસ્થાવાળા અને શ્વેતાંબરોના દેવ અંચલિકાવાળા એવી રીતે ભેદ કર્યો)

तीर्थं लात्वा दिगम्बर–श्वेताम्बरजिनार्चानां नग्नावस्थाऽञ्चलि-काकरणेन विभेदः कृत' (ઉપ૦ ત૦ પૃ૦ ૨૪૮) એ પાંચમું કૃત્ય છે

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

सर्वत्र शुक्लपञ्चम्यादिविविधतपसामपि तत्तदुपवासादिसङ्ख्यया नाणकवर्त्तुलिकानालिकेरमोदकादिनानाविधवस्तुढौकनादिना यथाश्रुतसम्प्रदायमुद्यापनानि विधेयानीति नवम कृत्यम् ९।

પરંપરાને નહિ માનનારને જૈનશાસનમાં સ્થાન જ નથી.

તાત્પર્ય કે તપ પૂરૂ થયા પછી ઉજમણું કરવુ જોઈએ. દે'રુ કલશવગર બાડું લાગે તેમ ઉદ્યાપનવગરનુ તપ બાંડું સમજવું શાસ્ત્રમુજબ, પરંપરા મુજબ, તપ પ્રમાણે વિધાનાનુસાર સંખ્યામાં ચંદરવા વગેરે કરવા, નાણું, વાડકા, થાળી મૂકવા, નાલિએર, મોદકવગેરે વિવિધ પ્રકારે વસ્તુઓ મૂકવી.

યાદ રાખજો કે પરપરા તો સ્થલે સ્થલે વર્ણવાયેલ છે. પરપરાને નહિ માનનારને જૈનશાસનમાં સ્થાન જ નથી.

દશમું કૃત્ય તીર્થપ્રભાવના.

તીર્થપ્રભાવના દશમુ કૃત્ય છે. વર્ષમાં જઘન્યથી એકવાર તો તે અવશ્ય કરવું જોઈએ શ્રીગુરૂપ્રવેશમહોત્સવ ઘણુાજ આડંબરથી કરવો જોઈએ, શ્રીસંઘે ગુરૂમહારાજની સન્મુખ જઈને યથાશક્તિએ સત્કાર કરવો જોઈએ શ્રીઔપપાતિકસૂત્રમાં પ્રવેશમહોત્સવને અગે કોણિક રાજાનો અધિકાર છે. (औव० सू० ३० थी ३३), વળી પ્રદેશીરાજાએ, ઉદાયનરાજાએ, દશાર્ણભદ્રરાજાએ શ્રીવીરપરમાત્માનો પ્રવેશમહોત્સવ આડંબરથી કર્યો છે. તેવી રીતે ગુરૂપ્રવેશમહોત્સવ, તીર્થપ્રભાવનાદિ કરવાં જોઈએ શ્રીધર્મઘોષસૂરિજીના પ્રવેશોત્સવમા સાધુપેથડશાહે બહોતેર હજાર રૂપૈયાનો વ્યય કર્યો હતો (सुकृतसागर पृ० २०).

કોઈ કહે કે 'શ્રીપૂજઆદિ તો એવા ઠાઠમાઠ કરાવે પણ સંવિગ્ન સાધુને અંગે આવો પ્રવેશોત્સવ ઉચિત છે ?' એને અગે વ્યવહારભાષ્યમાં (उ० १ गा० ८०१)–

જંબૂદ્વીપમાં જે રેતી છે તે રત્નમય થાય અને તે સાતે ક્ષેત્રમાં દાનમાં દેવાય તો પણ, તેટલા પુણ્યથી એક દિવસના પ્રાયશ્ચિત્તથી છૂટાતું નથી. તેથી આલોચના વિના ઘણા દિવસનાં પાપથી શી રીતે છૂટાય ? આટલા માટે ગુરૂદત્તપ્રાયશ્ચિત્તને વિધિપૂર્વક કરવાથી આત્મશુદ્ધિ થાય છે, ભાવનાની શુદ્ધિ થાય છે ને તેથી દૃઢપ્રહારીની જેમ તદ્દભવ મોક્ષ પણ મેળવી શકાય છે. દૃઢપ્રહારી ચાર ચાર ભયંકર હત્યાનો કરનાર હતો છતાં પ્રાયશ્ચિત્તયોગે શુદ્ધ થઇ, તદ્દભવ મુક્તિ ગયેલ છે

આ અગીઆર કૃત્યો વાર્ષિક કૃત્યો છે. તે કરવા યોગ્ય છે જઘન્યથી પ્રત્યેક કાર્ય વર્ષમા એક વાર તો અવશ્ય કરણીય છે. એક વર્ષ થઇ ગયુ માટે પત્યું એમ નહિ પણ પ્રતિવર્ષ કરવાનાં છે

कृत्यान्यमूनि प्रतिवत्सर हि ये,
श्राद्धा वितन्वन्ति विवेकसम्मृताः ।
तत्पुण्यपुष्ट्या कृतिन. कृतार्थिनः,
ते द्यां लभन्ते प्रभुधर्मरागिणः ॥ १ ॥

શબ્દાર્થ-વિવેકવાળા એવા જે શ્રાવકો આ અગીયાર કૃત્યોને દરેક વર્ષે કરે છે, તે પ્રભુધર્મના રાગી, કૃત્યને જાણનારા અને કૃતાર્થ થએલા શ્રાવકો તે કૃત્યોના પુણ્યની પુષ્ટિથી સ્વર્ગ મેળવે છે

જોઈએ' આથી કેટલાક કલ્પનાના ઘોડા દોડાવનારાઓ એવી વાતો કરે છે કે સાધુપણાના અભ્યાસ માટે પ્રથમ દેશવિરતિની જરૂર છે. આગળ પાછળનો વિચાર કરે નહિ, ફાવતું માનવું, ન ફાવતું ન માનવું ત્યાં શું થાય? શ્રીઅભયદેવસૂરિજીમહારાજને પોતાના કહેવા છતાં તેઓ શું કહે છે તે કેમ જોતા નથી? પ્રતિમાઓ વિચ્છેદ થઈ છે. એમ કહેવા તૈયાર થવાય છે! અભ્યાસ એટલે વારંવાર તીવ્રપણે કરવાની ક્રિયા પ્રતિમા વહેવાની હોય કે ભાવના ભાવવાની હોય, શું હોય? વારંવાર થતી પ્રવૃત્તિને અભ્યાસ કહેલ છે. એવું સ્પષ્ટતયા કથન છે, પણ જે શીંગડે ખાંડો અને પૂંછડે બાડો હોય તેને પકડવો ક્યાથી?

શ્રીવિજયસેનસૂરિજી કહે છે કે બધી પ્રતિમાવહન કરવાની છે. પ્રતિમાને વહન કરવાનો નિયમ (વિધાન) સાંભળી, 'પ્રતિમા વિના સાધુપણું જ ન હોય' એવું અવળું લેનારા હોય તેનો શો ઉપાય? જો એ મહર્ષિઓને પ્રતિમાનો આ રીતે નિયમ માન્ય હોત તો તો આઠ વર્ષની દીક્ષા—

(१) पडमद्दसाए अट्ठवरिसोवरि नवमद्दममेसु दिक्खा (नि० चू० उ० ११ गा० २६७),

(२) जन्मत आरभ्य अष्टौ वर्षाणि यावद्बालोऽप्यभिधीयते, स किल गर्भस्थो नवमासान् सातिरेकान् गमयति, जन्माष्टौ वर्षाणि यावद्दीक्षां न प्रतिपद्यते (प्र० सा० पृ० २०२),

(३) एगम्मि वयम्माणं अट्ठ समाओत्ति थीरपुरिसेहि । [illegible] (पं० व० पृ० ८),

(४) [illegible] (पं, क० भा० पृ ८)

તેમને મતે માન્ય [illegible] નહિ, પ્રતિમાની [illegible] છે. એમ [illegible], [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

प्रवृत्तेः, अन्यथाऽतिमुक्तकादीनां वर्षषट्के सर्वविरतिर्न घटते (युक्तिप्र० पृ० २१६)[1]

જો એમ ન માનવામાં આવે તો તો આઠ વર્ષની અંદરના છોકરાને એકાસણાં, અને સામાયિકની અવિધિ થઈ જાય. પાંચ છ વર્ષના છોકરાને પ્રતિક્રમણ, આયંબિલ અને એકાસણાં કરાવીએ તેને વ્રતાદિ શી રીતે મનાય? આહારત્યાગ રૂપ પૌષધ માનવો પડશે. બેસણું ખુદ પૌષધ છે.

---

१ नत्वा नतेन्द्रनागेन्द्र-मौलिद्योतितपत्कजम् ।
वर्धमानं जिनं वक्ष्ये, प्रव्रज्यायां वयोगतम् ॥१॥
विहाय पापयोगानां व्यापारं गृहिमेधिन ।
हिंसापरिग्रहोद्भूत, संसारावर्त्तसारकम् ॥२॥
प्रकर्षेणात्मशर्मौघं, शाश्वतं ज्ञानदृङ्मयम् ।
जन्मव्याध्यन्तकास्पृष्टं, प्रव्रज्या व्रजनं शुभम् ॥३॥ युग्मम् ॥
तद्योग्यं तु वयो द्वेधा जघन्योत्कृष्टभेदतः ।
आद्ये मतत्रयं सूत्रे, मतद्वितयमन्तिमे ॥४॥
जन्मतो नवमे केचि-द्वर्षे जन्माष्टमे पुन ।
अन्ये गर्भाष्टमे दीक्षां, जघन्यां मेनिरे बुधा ॥५॥
मतत्रयं समाम्नाय, हरिभद्रो मुनीश्वर ।
वयोमानं जघन्येना-ष्टवर्षाणि जगौ स्फुटम् ॥६॥
निशीथे पंचकल्पे च मार्गद्वारे मुनीश्वरा ।
वर्षाष्टकादधो बाल दीक्षायां मेनिरेऽनलम् ॥७॥
ऊनाष्टे नास्ति चारित्र-मित्युक्त्वा मनकस्य तु ।
दीक्षां मेनेऽपवादेन, दत्ता शय्यम्भवेन या ॥८॥
त्रिचतुर्हायनो हीनो, मध्यः पञ्चवार्षिकः ।
समाष्टान्दिक उत्कृष्ट, एवं बालस्त्रिधा मत. ॥९॥
(आ० आ० सु०)

તે જણાવ્યું. એક વખત ગ્રહણ કર્યાં હોય તો અણુવ્રતો યાવજ્જીવ ચાલે તે સાધારણ મર્યાદા છે, તેનો અધિકાર ન સમજતાં ગ્રહણ મર્યાદામાં ગયા. ક્યાં સુધી ધારણ કરાય તે પ્રકરણ છોડી ગ્રહણ ક્યાં સુધી થાય તેમ લીધું. ગુણવ્રતો યાવજ્જીવ પણ હોય

(પંચાણુવ્વયાઇં તિન્નિ ગુણવ્વયાઇં આવકહિયાઇં ।

ટી૦-પંચાણુવ્રતાનિ પ્રતિપાદિતસ્વરૂપાણિ ત્રીણિ ગુણવ્રતાનિ ઉક્તલક્ષણાન્યેવ 'યાવત્કથિકાની'તિ સકૃદ્‌ગૃહીતાનિ યાવજ્જીવમપિ ભાવનીયાનિ, આવ૦ હરિ પૃ૦ ૮૩૮-૮૩૯).

શિક્ષાવ્રતોમાં બે ભાગ પડ્યા. સામાયિક તથા દેશાવગાશિક એ એક ભાગ તથા પૌષધ અને અતિથિસંવિભાગ એ બીજો ભાગ. સામાયિક રોજ વારંવાર ઉચ્ચરાય, એક દિવસમાં અનેક-વાર, વારંવાર તેનુ ઉચ્ચારણ થાય. પૌષધ અને અતિથિસંવિભાગ તો આખો દિવસ નિયમિત. પૌષધ પહોર કે બે પહોરનો લેવા માગે તો ન લેવાય બે ઘડીનો પૌષધ ન ઉચ્ચરાવાય સામાયિક બે ઘડીનું હોય. ઉપવાસ, આયંબિલ, નીવી, એકાસણું, બેસણું ઘડી બે ઘડીના નહિ થાય. દેસાવગાસિકમાં જેટલુ પચ્ચખ્ખાણ કરવું હશે તેટલુ થશે પૌષધ તો આખા દિવસનો નિયમિતજ હોય.

'ચત્તારિ સિક્ખાવયાઇં ઇત્તરિયાઇં ।

ટી૦ ચત્વારીતિ સઙ્ખ્યા 'શિક્ષાપદવ્રતાની'તિ શિક્ષા-અભ્યાસસ્તસ્ય પદાનિ-સ્થાનાનિ તાન્યેવ વ્રતાનિ શિક્ષાપદં તાનિ, 'ઇત્વરાણી'તિ તત્ર પ્રતિદિવસાનુષ્ઠેયે સામાયિકદેશાવકાશિકે પુનઃ પુનરુચ્ચાર્યે ઇતિ ભાવના । પૌષધોપવાસાતિથિસંવિભાગૌ તુ પ્રતિનિયતદિવસાનુષ્ઠેયૌ ન પ્રતિદિવસાઽઽચરણીયાવિતિ ।

અતિથિસંવિભાગવાળાથી, 'બે ઘડીમાં સાધુ આવે તો ભલે, નહિ તો ખાઈ લઈશ,' એમ ન ધરાય ક્રિયાવિમુખો 'પ્રતિ

આવી રીતે અભયકુમાર પૂછે છે તેનું કારણ એજ કે-રાજ મળો યા ન મળો પણ સયમ તો લેવુંજ જોઇએ. જો હું રાજ લઉં તો દીક્ષા લઇ શકીશ કે નહિ એ નિર્ણય કરવાનો તેમને જરૂરી હતો તેથી ભગવાનની પાસે પ્રશ્ન કરીને નિર્ણય કર્યો કે અંતિમ રાજર્ષિ ઉદાયનજ છે તે ઉદાયનરાજા અંતિમરાજર્ષિ કેવી રીતે થયા તે શ્લોકમા જણાવેલો સંબંધ આ પ્રમાણે:-

આરાધે તે આરાધક.

ઉદાયનરાજર્ષિ શત્રુના દેશમાં પડાવ નાખીને પડેલા, (મંદસોરમા પડેલા) પણ પર્વદિવસે પૌષધમા રહીને આરાધન કરે તો તેની આગળ તમારી ઉપાધિ કઇ ગણુતરીમા? ચોથો આરો કે પાચમો આરો? આરાધે તે આરાધક અને તે જ ભાગ્યશાળી. અનુમોદન કરવા લાયકમાં બીજા દોષો છતાં અનુમોદનીય પ્રવૃત્તિની અનુમોદના થાય છે. એમ ગૃહસ્થો તો વિષયાદિકમાં ડૂબેલાજ છીએ ને? છતાં ધન્યવાદ અપાય છે ને? દુન્યવી વ્યવહારમાં એક રકમ જૂઠી લખેલી હોય તેવાને ધન્યવાદ નથી મળતો તો પર્વદિવસ વિના બધા દિવસો કર્મબંધનમાં રહે છતાં તેવાયને ધન્યવાદ? મહાનુભાવ! જે હિસાબની વાત કરી તે સાધુપણાની વાત છે. એમાં અઢારહજારઅંગમાં એક પણ તૂટવું ન જોઇએ ધૂળીયા વિદ્યાર્થીઓ એકડો મીંડો કરે એટલે માબાપને દોઢ શેર લોહી ચઢી જાય અહીં પણ પર્વ આરાધવાની, મોક્ષ મેળવવાની, કર્મ રોકવાની બુદ્ધિ થાય તે ધન્યભાગ્યની નિશાની છે. મૂર્ખાઇ માટે માબાપને લોહી નથી ચઢતું પણ શિક્ષણને અંગે લોહી ચઢે છે

જ્યારે જીવને ધર્મ-પર્વ આરાધવાની બુદ્ધિ થઇ, કર્મો રોકવાની તથા મોક્ષ મેળવવાની જે બુદ્ધિ થઇ, તે ધન્યભાગ્યની નિશાની મૂર્ખતાને અગે બાલક માટે માબાપને લોહી નથી ચઢતું પણ અ ત્રડતને અગે ચડે છે આકડામા મીંડાં કે લીટા કાઢયા કરે

આ રીતે તેને ૫૦૦ સ્રીઓ છે તે તમામ સ્રીઓને તે એક-થંભીયા મહેલમાં રાખે છે. એકથંભીઓ મહેલ એટલે એક સ્તંભ, એક દ્વાર ત્યાં બીજો ફરકી શકે નહિ, આવી જઈ શકે નહિ. અને સ્તભના અંદરના પગથીયામાંથી ઉતરવાનું.

કુમારનંદિને નાગિલ નામનો એક શ્રાવક મિત્ર છે. પચ-શૈલદ્વીપનો અધિપતિ વ્યંતરદેવ હતો. દેવને હાસા પ્રહાસા નામે બે દેવીઓ હતી. તે દેવ ચ્યવ્યો દેવતામાં વ્યતરોની જાતિ હલકી ગણાય એ દેવીઓએ વિચાર્યું, અક્કલના આંધળા વગર આપણા પંજામા કોઇ નહિ આવે. હાસા-પ્રહાસાને હવે કોઈ દેવ ઉત્પન્ન થાય તેની જરૂર હતી. કામાંધો સર્વકાલમા આંધ હોય છે. તેઓ કદી કંઈજ જોઇ શકતા નથી. 'આ કોણ છે? મારૂં શું થશે?' એવો કંઈ પણ વિચાર કામાંધને આવતો નથી. તેવા કામાંધ સોનીને જોઇને દેવીઓ ત્યાં આવી. સોની તે દેવીઓને વળગવા દોડયો. પૂળાની લાલચે લાકડે બંધાયેલા પૂળાની પાછળ વાછરડું, પુળાને નહિ પામવા છતાં સામે ગામ સુધી જાય છે ને?

હાસા-પ્રહાસા મેળવવાની સોનીને લાગેલી તાલાવેલી.

સ્રીઓને ચાર ગણો કામ ભલે હોય છતા મુખે પ્રાર્થના સ્રીને ન હોય. લાકડાનો અગ્નિ જબરો પણ સળગતાં વાર લાગે. ઘાસના અગ્નિને સળગતા વાર લાગે નહિ, અને જલ્દી ઓલ-વાઈ પણ જાય પેલી હાસાપ્રહાસા તો નથી બોલતી ત્યારે સોની બોલ્યો "તમે કોણ છો? અહીં શા માટે આવી છો?" જો કે તે વ્યંતરીઓને ગરજ હતી, આવી હતી તે માટે તે છતા, ઘાસ પ્રથમ સળગે કામશાસ્રના નિયમાનુસાર, પ્રથમ પુરૂષ પ્રાર્થે તે મુજબ, સોની બોલ્યો જ્યારે સોનીએ પૂછ્યું ત્યારે હાસા-પ્રહાસા ઉત્તર આપે છે, સૂચક શબ્દો બોલે છે. સોનીએ સ્પષ્ટતયા

ગણાય, એટલે તેણે ક્રોડ સોનૈયા પ્રથમજ માગ્યા વેપારી હોય તો આગલ પાછલનો વિચાર કરે કે 'ક્રોડ સોનયા આપું તો ખરો પણ આ મને પહોંચાડશે કે નહિ?' સોની તો કામાંધ હતો. 'कामान्धो नैव पश्यति' તેને કશો વિચાર હોય જ નહિ તેણે તો તુરત ક્રોડ સોનૈયા ગણી દીધા. વૃદ્ધ ખલાસીએ વહાણ તૈયાર કર્યું. કુમારનંદિ તે વહાણમાં બેઠો

'નવી' લાવનારા 'જુની'નો વિચાર કરે છે?

પેલી પાંચસેં સ્ત્રીઓને તો ઘેર રોતી રાખી તેનું શું થશે? તેનો વિચાર તેણે ન કર્યો આજે પણ 'નવી' લાવનાર જૂનીનો વિચાર પણ નથી કરતા.

સોનીભાઈ તો સપડાયા.

વહાણ ચાલ્યું દરિયામાં જેમ વહાણ નાચતું તેમ કામાંધ કુમારનંદિ પણ મનથી વિવિધ વિવિધ કામેચ્છામાં નૃત્ય કરતો હતો દરિયામાં ઘણે દૂર ગયા પછી એક વૃક્ષ તરફ આંગળી કરી ખલાસી બોલ્યો 'સમુદ્રના કાંઠે જે વડ દેખાય છે, તે બેટ (દ્વીપ)ના પહાડમા થયેલ વડ છે, જ્યારે આ વહાણ તે વટવૃક્ષ તળેથી પસાર થાય તે વખતે તેને પકડી લેજે, વળગજે અને રાત્રે અહીં ભારંડપક્ષી આવશે, સૂઈ જશે, તેના પગ સાથે તારા દેહને બાંધજે: તેની સાથે તું પણ સવારે પંચશૈલ જઈ શકીશ કેવો ધંધો? ક્રોડ સોનૈયા લેનારો વડને વળગવાનું કહે છે અને ભારંડનો હવાલો આપે છે. કામાંધને શું? એને તો સ્વર્ગ પ્રત્યક્ષ દેખાય છે. પેલા ખલાસીએ સાથે સાથે ભયનું ભૂંગળું પણ વગાડ્યું કે, જો તું વડલે નહિ વળગે તો આ વહાણ મોટા આવર્તમા ભાંગી જવાનું છે, તેથી તારા બાર વાગી જવાના છે' સોની ભાઈ તો સપડાયા.

આ રીતે તેને ૫૦૦ સ્ત્રીઓ છે તે તમામ સ્ત્રીઓને તે એક-થંભીયા મહેલમાં રાખે છે. એકથભીઓ મહેલ એટલે એક સ્તંભ, એક દ્વાર ત્યાં બીજો ફરકી શકે નહિ, આવી જઈ શકે નહિ. અને સ્તભના અંદરના પગથીયામાંથી ઉતરવાનું.

કુમારનંદિને નાગિલ નામનો એક શ્રાવક મિત્ર છે. પચ-શૈલદ્વીપનો અધિપતિ વ્યંતરદેવ હતો. દેવને હાસા પ્રહાસા નામે બે દેવીઓ હતી. તે દેવ ચ્યવ્યો દેવતામા વ્યતરોની જાતિ હલકી ગણાય એ દેવીઓએ વિચાર્યું, અક્કલના આંધળા વગર આપણા પંજામાં કોઇ નહિ આવે. હાસા–પ્રહાસાને હવે કોઈ દેવ ઉત્પન્ન થાય તેની જરૂર હતી. કામાંધો સર્વકાલમા અધ હોય છે. તેઓ કદી કંઇજ જોઇ શકતા નથી. 'આ કોણ છે? મારૂં શું થશે? એવો કંઈ પણ વિચાર કામાધને આવતો નથી. તેવા કામાંધ સોનીને જોઇને દેવીઓ ત્યાં આવી. સોની તે દેવીઓને વળગવા દોડયો. પૂળાની લાલચે લાકડે બંધાયેલા પૂળાની પાછળ વાછરડું, પુળાને નહિ પામવા છતાં સામે ગામ સુધી જાય છે ને?

હાસા–પ્રહાસા મેળવવાની સોનીને લાગેલી તાલાવેલી.

સ્ત્રીઓને ચાર ગણો કામ ભલે હોય છતા મુખે પ્રાર્થના સ્ત્રીને ન હોય. લાકડાનો અગ્નિ જબરો પણ સળગતાં વાર લાગે. ઘાસના અગ્નિને સળગતા વાર લાગે નહિ, અને જલ્દી ઓલ-વાઈ પણ જાય પેલી હાસાપ્રહાસા તો નથી બોલતી ત્યારે સોની બોલ્યો: "તમે કોણ છો? અહીં શા માટે આવી છો?" જો કે તે વ્યતરીઓને ગરજ હતી, આવી હતી તે માટે તે છતા, ઘાસ પ્રથમ સળગે. કામશાસ્ત્રના નિયમાનુસાર, પ્રથમ પુરૂષ પ્રાર્થે તે મુજબ, સોની બોલ્યો. જ્યારે સોનીએ પૂછ્યું ત્યારે હાસા–પ્રહાસા ઉત્તર આપે છે, સૂચક શબ્દો બોલે છે. સોનીએ સ્પષ્ટતયા

ગણાય, એટલે તેણે ક્રોડ સોનૈયા પ્રથમજ માગ્યા વેપારી હોય તો આગલ પાછલનો વિચાર કરે કે 'ક્રોડ સોનયા આપું તો ખરો પણ આ મને પહોંચાડશે કે નહિ?' સોની તો કામાધ હતો. 'કામાન્ધો નૈવ પશ્યતિ' તેને કશો વિચાર હોય જ નહિ. તેણે તો તુરત ક્રોડ સોનૈયા ગણી દીધા વૃદ્ધ ખલાસીએ વહાણ તૈયાર કર્યું. કુમારનંદિ તે વહાણમાં બેઠો

'નવી' લાવનારા 'જુની'નો વિચાર કરે છે?

પેલી પાંચસેં સ્ત્રીઓને તો ઘેર રોતી રાખી તેનું શું થશે? તેનો વિચાર તેણે ન કર્યો આજે પણ 'નવી' લાવનાર જૂનીનો વિચાર પણ નથી કરતા.

સોનીભાઇ તો સપડાયા.

વહાણ ચાલ્યું દરિયામાં જેમ વહાણ નાચતું તેમ કામાંધ કુમારનંદિ પણ મનથી વિવિધ વિવિધ કામેચ્છામાં નૃત્ય કરતો હતો દરિયામાં ઘણે દૂર ગયા પછી એક વૃક્ષ તરફ આગળી કરી ખલાસી બોલ્યો 'સમુદ્રના કાંઠે જે વડ દેખાય છે, તે બેટ (દ્વીપ)ના પહાડમાં થયેલ વડ છે, જ્યારે આ વહાણ તે વટવૃક્ષ તળેથી પસાર થાય તે વખતે તેને પકડી લેજે, વળગજે અને રાત્રે અહીં ભારંડપક્ષી આવશે, સુઈ જશે, તેના પગ સાથે તારા દેહને બાધજે. તેની સાથે તું પણ સવારે પંચશૈલ જઇ શકીશ. કેવો ધંધો? ક્રોડ સોનૈયા લેનારો વડને વળગવાનું કહે છે અને ભારડનો હવાલો આપે છે. કામાંધને શું? એને તો સ્વર્ગ પ્રત્યક્ષ દેખાય છે. પેલા ખલાસીએ સાથે સાથે ભયનું ભૂંગળુ પણ વગાડ્યું કે, જો તુ વડલે નહિ વળગે તો આ વહાણ મોટા આવર્તમા ભાંગી જવાનુ છે, તેથી તારા બાર વાગી જવાના છે' સોની ભાઈ તો સપડાયા.

મરે, નિયાણું કરે, પંચશૈલે જાય તેમાં કોઇને હરકત નથી, પણ દયાળુ-શ્રાવકને તે રૂચતું નથી. શ્રાવકોનો તો એકાંત સિદ્ધાંત છે કે—

मा कार्षीत् कोऽपि पापानि, मा च भूत् कोऽपि दुःखितः ।
मुच्यतां जगदप्येषा मतिर्मैत्री निगद्यते ॥१॥
(યો૦ શા૦ પ્ર૦ ૪ શ્લો૦ ૧૧૮)

(કોઇ પાપ ન કરો, કોઇ જીવ દુઃખી ન થાઓ' આવીજ ભાવના શ્રાવકોની હોય.) કુમારનંદિના નાગિલ નામના શ્રાવક-મિત્રને એની દયા આવી, તેથી તે તેને કહેવા લાગ્યો, 'કામવિકારવશ થઇ, સ્ત્રી માટે બળી મરવું તે તને શોભતું નથી, તારે લીધે મને લાંછન લાગે છે, હું તારો મિત્ર, તું મારો મિત્ર, તેથી મિત્રો અને બીજાઓ મને ઉપાલભ આપશે માટે તારે આમ કરવું નહિ' ઉંદર પ્રત્યે દોડતી બિલાડીને રોકવા કદી દ્વાર બંધ કરીએ તો તેથી બિલાડી ન જાય? તે તો બીજે દ્વારથી જવાની ચોર કોટવાલને જોઇને પાછો ફરે પણ લમ્પટો તો દુનિયાને તણખલા સમાન ગણે છે તે સોનીએ મિત્રનું કહ્યું માન્યું નહિ અને તેણે અગ્નિનું શરણ કર્યું પણ શ્રાવકની સોબતની કાંઇક અસર તો થાય ને! અગ્નિમાં બળી તો મૂઓ પણ ચિત્તસ્થૈર્યના કારણે તે નિયાણું કરીને પંચશૈલદ્વીપનો માલીક થયો.

નાગિલે કરેલી આરાધના.

જે મનુષ્ય દેખતો હોય તેને વસ્તુનું સ્વરૂપ ખ્યાલમાં આવે, અંધને તેનો ખ્યાલ આવતો નથી પોતાના સોની મિત્રની આ દશા જોઇ, જગતની વિચિત્રતા વિચારી, કામના કોરડાનું કાતીલપણું લક્ષમાં લઇ નાગિલ-શ્રાવક પોતાના આત્માને અંગે

તે રીતે નંદીશ્વરની યાત્રા પ્રસંગે વૈમાનિકદેવનો તથા વિદ્યુન્માલીનો મેળ મળી ગયો તીર્થયાત્રામાં પંજાબના, ગુજરાતના બધાય મળે ને ? બારમા દેવલોકે ઉત્પન્ન થયેલો દેવ તો યાત્રાએ જતો હતો, તમાશાને તેડું હોય ? નહિ. જો તેણે ઢોલની આનાકાની ન કરી હોત અને સીધે સીધો વર્ત્યો હોત તો તો કોઈને કંઈ જાણ ન થાત પણ પોતેજ ચોળીને ચીકણું કર્યું. ભીંડામાં પાણી પડે તો જેમ હલાવો તેમ ચીકાશ વધે. વિદ્યુન્માલીએ પણ ચોળીને ચીકણું કર્યું. 'ના,' 'ના,' કીધે ગયો એટલે નગારૂં વગાડવા માટેના 'ના' ના નગારાએ બધા દેવોને જગાડયા દેવોને થયું, 'છે શું ?' નાગિલના જીવ (દેવ)ને પણ એમ થયું, તેણે ઉપયોગ મૂકયો તો તેને જણાયું કે 'અહો ! આ તો કુમારનંદિ.

સોનું સૌને જોઇએ છે પણ

લાલચોળ તપાવેલી લગડી લેવા કોઇ તૈયાર નથી.

તેણે પરિચય આપી વિદ્યુન્માલીને તે વૈમાનિકદેવતાએ વસ્તુસ્થિતિ જણાવી દયાનું સ્વરૂપ બરાબર સમજવું જોઇએ દયામાંથી હાડ ઉભો ન થવો જોઇએ ભસ્મરોગથી હરદી ખાવા માગે ત્યાં ભૂખ નથી પણ વ્યાધિ છે, છોકરાના હિત માટે, સ્નાનાદિ કરાવતાં છોકરો આડો થાય તો તેને બે ચાર ધોલ મારતા, બલોયાની દોર વાગી જાય, છોકરા રૂએ, તે ધ્યાનમાં મૂર્ખ માતા લે નાગિલ-શ્રાવકનો જીવ વૈમાનિકદેવતા તેવી કોટિનો નથી. સોનું બધાને જોઇએ છે પણ લાલચોળ તપાવેલી લગડી લેવા કોઈ તૈયાર નથી, ત્યાં હાથ ધરવા કોઇ તૈયાર નથી તેમ કલ્યાણના વાક્યો દુનિયાને જોઇએ છે પણ વચનના અગ્નિથી તપાવીને આપવા માગો તો કોઇ તે ગ્રહણ કરવા તૈયાર નથી સ્વયં ભગવાને તીવ્રધર્માનુરાગી કૌણિકને કહ્યું તેનો અમલ થયો?

છે. અને કહે છે કે 'તેથી તને બોધિ ઉત્પન્ન થશે.' નાગિલના જીવનું તે પ્રત્યક્ષ ચમત્કારવાળુ, હિતકર સુંદર વચન વિદ્યુન્માલીએ અંગીકાર કર્યું ચિત્રશાળામા કાઉસગ્ગ ધ્યાને રહેલા ભગવાનને તેણે જોયા, જોઈને ગોશીર્ષચંદન લાવી અલંકારયુક્ત એક મૂર્ત કરી કપિલકેવલી પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી અને પ્રતિમા પેટીમાં સ્થાપન કરી

પ્રતિમાનો પ્રભાવ.

તે વખતે વહાણનો વેપારી દરિયામાં ઉત્પાતના કારણે અટવાયો હતો અને વાત કરતા છ માસ નીકળી ગયા હતા દેવે તેણે જોયો, અને તેની પીડા સંહરીને પેટી આપી, અને કહ્યું કે તું ભેરા-નગરે લઈ જજે, ઉદ્દઘોષણા કરજે કે-'આ પરમાત્માની પ્રતિમા જેને લેવી હોય તે લો.' પ્રતિમાના પ્રભાવે દરિયો શાંત થયો અને તે વેપારી ભેરા-નગરે પહોચ્યો ઉદ્દઘોષણા સાંભળીને ઘણા બ્રાહ્મણો, તાપસો વગેરે આવ્યા અને સૌ પોતપોતાના ઈષ્ટદેવોને યાદ કરી પેટી ઉઘાડવા મથે છે પરન્તુ પેટી ઉઘડતી નથી. એમ કરતાં કરતાં મધ્યાહ્ન થયો.

પ્રભાવતી રાણીએ પેટી ઉઘાડી, પ્રતિમાને રાજમહાલયના ચૈત્યમાં સ્થાપે છે.

લોકોની મેદની પારાવાર છે રાજા પણ ત્યાજ સ્થિત થયેલ છે બાર વાગ્યા, મહેલમાં રાજા પધાર્યા નહિ, ભોજનનો સમય ઉલ્લંઘન થવા લાગ્યો એટલે રાણીએ દાસીને તેડવા મોકલી રાજા કહે છે-'રાણીને અત્યારે ખાવાનુ સૂઝે છે પણ અહીં તો આ હાલત છે. જો અહીંથી જરાક ખસુ તો ધડાધડ થઈ જાય અત્યારે મારાથી અહીંથી ખસી શકાય તેમ નથી.' દાસીએ જઈને રાણીને વાત કરી રાણી પ્રભાવતી, તે પરમ શ્રાદ્ધવર્ય, ચેડામહારાજાની કુવરી હતીને પોતાના મનથી વિચારવા લાગી,

(१. सत्यार्थ चंद्रार्थक नामग्रन्थमेंसें-लिखती है की-मूर्तिपूज नेमें, षट्कायारंभादि दोष है (पृ ११८),

और ओ ७ सें और दूसरा बडा दोष-मिथ्यात्वका है।

क्यों कि-जडको चेतन मानकर मस्तक झूकाना, यह मिथ्या है. (पृ० १२०) ॥

२. सभवइ अकालेऽविहु कुसुमं महिलाण तेण देवाणं ।
पूआइ अहिगारो न ओघओ सुत्तनिद्दिट्ठो ॥१॥

न छिविंति जहा देहं ओसरणे भावजिणवरिंदाणं ।
तह तप्पडिमंपि सया पूअंति न सड्ढनारीओ ॥२॥"

इत्यादि जिनदत्तसूरिकृतस्य कुलकस्य जिनकुशलसूरिकृतायां वृत्तौ,

३ एवं दुण्हवि दव्वो समणो निअमेण जेण जिणपूआ ।
मुत्तिउपाओ भणिओ० (प्र० प० पृ० ३६६)

४ संकीर्णेषा स्वरूपेण द्रव्याद् भावप्रसक्तितः। (अष्ट० ३० हरि० श्लो० ८).

રાણી પ્રભાવતીની સાવચેતી.

એક વખત રાજા-રાણી ગીતનૃત્યાદિ કરે છે તેવામાં રાજાએ રાણીનું કબંધ મસ્તકરહિત દેખ્યું, તેથી હાથમાંથી વીણા પડી ગઈ રાણીને ક્ષોભ થયો શ્રીજિનેશ્વરના દરબારમાં સાધન તૂટી જાય તેનો અર્થ શો? રાણીએ કારણ પૂછ્યું એટલે રાજાને કહેવું પડયું કે-'હે રાણી! તારું ધડ (શરીર) માથા વગરનું જોવામાં આવ્યુ એવું દૃશ્ય એ મોતની નિશાની ગણાય' મૃત્યુ જાણીને સાભ-ળનારને શું થાય? જેણે આગવનું ભાતું તૈયાર કર્યું હોય તેને મૂંઝવણ થતી નથી વળી દેવપૂજા માટેના શ્વેતાંબરોને લાભ

મહારાજ દેખાયા. મુનિએ તેને આશ્વાસન આપ્યું. રાજા એ વખતે મનમા વિચારવા લાગ્યો 'અહો! ક્રૂર એવા તાપસોઓ મને છેતર્યો આ તાપસો કેવા ઘાતકી છે? ત્યા તો પ્રભાવતી-રાણીનો જીવ, તે દેવ પ્રત્યક્ષ થયો અને પોતાનો પૂર્વભવનો પરિચય કરાવી તેણે રાજાને જણાવ્યું કે-'તમને પ્રતિબોધ કરવા માટે આ તમામ માયા મેજ રચી છે.

દેવતા તો પોતાની ફરજ બજાવી પાછો પોતાના સ્થાને ચાલ્યો ગયો. રાજા મહેલે ગયો સભામાં તેને વિચાર આવ્યો કે-'દેવતાએ પ્રતિબોધ કરવા માટે આ તમામ કર્યું. જૈનધર્મની આરાધનાના પ્રભાવથી દેવતા થવાય છે એ તો નક્કી થયુ

દિવ્યગુટિકાથી કુબ્જિકા સુવર્ણગુલિકા બને છે.

ગાંધાર નામનો શ્રાવક શાશ્વતી પ્રતિમાને વંદન કરવાની ઇચ્છાએ વૈતાઢ્યપર્વતની તળેટીએ રહેલો છે શાસનદેવી તેના પ્રત્યે તુષ્ટમાન થઇ તેનુ ઇષ્ટ પૂરુ કરે છે. તેણીએ તેને ૧૦૮ ગુટિકાઓ આપી ગુટિકાનો પ્રભાવ એવો છે કે મોમા મૂકી જ્યા જવાનુ ચિંતવવામા આવે ત્યાં પહોચી જવાય. તેણે એક ગુટિકા મોંમાં મૂકી અને મનમા જીવિતસ્વામીની પ્રતિમાને વંદન કર-વાની ધારણા કરી. ચિંતવતાંજ દેવતાએ તેને મૂર્તિની પાસે લાવીને મૂક્યો ત્યા તેણે પ્રસન્નચિત્તે અતિભક્તિપૂર્વક પ્રભુની મૂર્તિની પૂજા કરી તેને પોતાનું મૃત્યુ નજીક જણાતા સાધર્મિક એવી કુબ્જિકાને તમામ ગુટિકાઓ આપી અને તેણે દીક્ષા લીધી. દેવદત્તા દાસી કુબ્જિકા હતી તેથી ગુટિકાના પ્રભા-વથી તેણીએ રૂપની ઇચ્છા કરી અને રૂપવાળી બની ગઇ. દિવ્યાકાર બનેલી તે દાસીનુ નામ સુવર્ણગુલિકા પાડવામા આવ્યુ. તે દાસી બીજી ગુટિકા મોમાં મૂકી મનથી વિચારે છે-'યોગ્ય વર વિના આ રૂપ શા કામનુ? હાથી વિના અંબાડી શા કામની?' તેજ રીતિએ

દાસીપતિ.

दासो दासीवतिओ छेत्तट्टी जो घरे य वत्तव्वो ।
आणं कोवेमाणो हंतव्वो बंधियव्वो य ॥२१८५॥ निशी० उ० १०

પ્રભાતે ઉદાયનરાજા જિનમન્દિરમાં જઈને જુએ છે તો માલા કરમાયેલી દીઠી તેથી માન્યુ કે આ મૂર્તિ મૂલમૂર્તિ નથી. થાભલે લાગેલી પુતળીની માફક સુવર્ણગુલિકા દાસી પણ જોવામાં ન આવી, અને હાથીઓનો ઝરતો મદ પણ બંધ થયો હતો આ તમામ જોઈને ઉદાયનરાજાએ વિચાર્યું કે, 'નક્કી ચંડપ્રદ્યોતનરાજા કે જેણે દાસીની માગણી કરી હતી, તે કામવિવશ બની આવ્યો હોવો જોઈએ અને તે પ્રતિમા અને દાસીને લઈ ગયેલો હોવો જોઈએ 'ઉદાયન ક્રોધે ભરાયો, તેણે તેને ચોર ગણ્યો અને સજા કરવા માટે દશ મુકુટબદ્ધ રાજા સાથે તે અવંતીનગરી ઉપર ચઢાઈ લઈ ગયો. સંગ્રામ થયો, ઉદાયનરાજાએ બાણથી હાથી ઉપરથી તેને નીચે પાડ્યો તથા તપાવેલી લોઢાની સળીએથી તેના કપાલમાં 'મમ દાસીપતિ' અક્ષરો લખી, તેને કેદમાં નાખ્યો.'

મૂર્તિ ત્યાં નહિ આવે.

પછી ઉદાયનરાજા દેરામાં જઈ, નમન કરી સ્તુતિ કરી શ્રીજિનેશ્વરદેવને લેવા માંડ્યા પણ મૂર્તિ સ્થાનથી ખસી નહિ એટલે રાજા બોલે છે. 'હે નાથ ! મારો કયો વાક છે ? કે-જેથી આપ મારી સાથે પધારતા નથી.' તે વખતે મૂર્તિનો અધિષ્ઠાયકદેવ બોલ્યો—'હે રાજન ! હવે વ્યર્થ આગ્રહ ન કર, કેમકે તારૂં નગર ધૂળથી દટાવાનું છે માટે મૂર્તિ ત્યાં નહિ આવે

પવિત્ર થાઉં,' તેના મનોગત ભાવ જાણી ભગવાન્ ચંપાથી ચાતુર્માસ કરી ત્યાં આવ્યા. ત્યાથી રાજગૃહી ચોમાસુ કર્યું. 'ભગવાન્ સિદ્ધાચલ આવ્યા નથી' એમ કહેનારાઓએ વિચારવું જોઈએ કે સિંધુસૌવીરમાં એકેય ચોમાસું નથી એનુ શું?

ઉદાયનરાજા, રાજર્ષિ થયા.

ઉદાયનરાજા કોણિકની માફક મહોત્સવપૂર્વક વંદના કરવા નીકળ્યા. ત્યા આવી વંદના કરી, દેશના શ્રવણ કરી પોતાના પુત્ર અભીચિને રાજ્ય (અનર્થકર જાણી) ન આપતાં, પોતાના ભાણેજ કેશિને રાજ્ય આપ્યું ભાણેજે કરેલા મહોત્સવપૂર્વક ઉદાયનરાજાએ દીક્ષા લીધી.

તીવ્ર તપશ્ચર્યા. વિષ અપાય છે, સંહરાય છે, આખરે વિષવ્યાપે છે, કેવલજ્ઞાન, મોક્ષ.

ઉદાયનરાજા હવે તીવ્ર તપશ્ચર્યા કરે છે. રોગ ઉત્પન્ન થાય છે વૈદ્યે મુનિને નિદાન કરી કહ્યું કે-'તમારે દહીં લેવું,' મુનિને હવે શરીરની સ્પૃહા નથી ઉદાયનમુનિ વિહાર કરતાં કરતા ભેરા તરફ ગયા. દુનિયા કેવી વિલક્ષણ છે કર્મચંડાલ પ્રધાનોએ પેલા કેશિ (ભાણેજ) રાજાને ભરમાવ્યું: 'આ તારો મામો દીક્ષાથી કંટાળી રાજ્ય લેવા પાછો આવે છે માટે તેનો વિશ્વાસ કરતો ના' ખાનદાન હૃદયવાળા કેશિએ કહ્યુ કે: 'તેનુ જ રાજ્ય છે ભલેને લે મંત્રી ભોઠા પડયા, ફરી બીજી યુક્તિ કરી તે બોલ્યો- 'હે રાજન્! રાજ્ય પુણ્યથી મળે છે. આ રાજ્ય કોઈ તેણે તને નથી આપ્યુ પરન્તુ તારા પુણ્યમાં હતું તો મળ્યુ, માટે પુણ્યથી પ્રાપ્ત થયેલા રાજ્યને જવા ન દેવાય' કર્મચંડાળે બરાબર ચાવી ચડાવી. મુનિને ઝેર આપવાનો માર્ગ બનાવ્યો કેશિ

श्रीपर्वपुण्यकृत्यानि, श्रीलक्ष्मीसूरिणा मुदा ।
श्रीप्रेमविजयाद्यर्थं, व्याख्यानाय स्तुतानि च ॥

પર્યુષણાપર્વમાં પવિત્ર કર્તવ્યો અવશ્યમેવ કરવાં જોઇએ

આ સમજી જેઓ પોષધાદિ કરશે તેઓ મોક્ષ સુખને વિષે બિરાજમાન થશે.

ઉદાયનરાજાએ સાવદ્યનો ત્યાગ કરીને નિ:સ્પૃહ ભક્તિવડે કરીને પર્વના દિવસોમાં શુભસંયોગસહિત ધર્મને ગ્રહણ કર્યો તેની માફક વ્રતવાળા એવા ગૃહસ્થોએ અર્થાત્ શ્રાવકોએ એ પર્વની આરાધના કરવી જોઇએ

શ્રીવિજયલક્ષ્મીસૂરિજીએ પ્રેમવિજયાદિ શિષ્યો માટે અને વ્યાખ્યાનને માટે આ રચેલા છે.

卐